

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ
АЛМАТЫ ГУМАНИТАРЛЫ-ЭКОНОМИКАЛЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
«ПЕДАГОГИКА, БИЗНЕС ЖӘНЕ ҚҰҚЫҚ» ИНСТИТУТЫ

БЕКІТЕМІН
АГЭУ ректоры п.ғ.д., профессор
Корвяков В.А.

«30» 08 / 2024 ж. Хаттама № 1

ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ПӘНІНЕН МЕМЛЕКЕТТІК
ЕМТИХАН БАҒДАРЛАМАСЫ

(БАРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ БОЙЫНША 1 КУРС СТУДЕНТТЕРІНЕ
АРНАЛҒАН)

Алматы, 2024

«Барлық білім беру бағдарламасы» бойынша I курс студенттеріне арналған «Қазақстан тарихы» пәнінен мемлекеттік емтихан бағдарламасы дайындалды және Педагогика, психология және әлеуметтік-гуманитарлық пәндер кафедрасының мәжілісінде ұсынылды.

Құрастырушылар:

т.ғ.к., доцент Селкебаева А.Т. А.Т. Селкебаева
магистр, аға оқытушы Жүсіп Э.М. Э.М. Жүсіп

«Қазақстан тарихы» пәнінен мемлекеттік емтихан бағдарламасы Педагогика, психология және әлеуметтік-гуманитарлық пәндер кафедрасының мәжілісінде қарастырылып, ұсынылды.

« 23 қараша 2024 ж. Хаттама № 2

Кафедра меңгерушісі: Д.К. Садирбекова Садирбекова Д.К.

«Педагогика, бизнес және құқық» институтының Ғылыми Кеңес отырысында қарастырылып, бекітілді.

« » 2024 ж. Хаттама №

Институт директоры Нурлихина Г.Б.

КІРІСПЕ

Қазақстан тарихы бұл – Қазақстан Республикасы тәуелсіз мемлекетінің аумағында тұрып жатқан және өзге де этностардың ұжымдық жады. Қазақстан тарихы түркі әлемі, Шығыс елдері, Еуразия тарихының ауқымында қарастыруға болатын дүниежүзі тарихының бөлінбес бөлшегі ретінде саналады. Отан тарихы – тарихи кеңістік пен уақыт аралығындағы ежелгі дүниеден қазіргі оқиғалардың, құбылыстардың, үдерістердің, саяси, этникалық, әлеуметтік – экономикалық және рухани – мәдени аспектілерін зерттейтін ғылым.

«Қазақстан тарихы» пәнінің негізгі мақсаты – Қазақстан тарихының ежелгі дәуірден қазіргі заманға дейінгі негізгі даму кезеңдері туралы объективті тарихи білім беру.

Пәннің міндеттері:

- 1) білім алушыларды фундаментальді деректанулық және тарихнамалық материалдармен, сондай-ақ қазіргі Қазақстан тарихы ғылымының жетістіктермен таныстыру;
- 2) Қазақстан тарихының гуманитарлық білім беру жүйесіндегі орнын анықтау;
- 3) дамудың заманауи кезеңіндегі өзекті мәселелерді талдау үшін Қазақстан тарихының нысаны мен пәнінің ерекшелігін анықтау;
- 4) Ұлы Дала аумағындағы мемлекеттік формалары мен өркениеттердің эволюциясын, қазақ халқы этногенезінің негізгі кезеңдерін толық және объективті көрсетуге негізделген Қазақстан тарихының ғылыми-негізделген тұжырымдамасын жасау;
- 5) Қазіргі Қазақстан тарихының оқиғалары туралы білімдерді жүйелеу.

Оқу нәтижелері:

- 1) Қазақстан тарихының негізгі даму кезеңдерін білу мен түсіну бойынша білімін көрсету;
- 2) сыни талдау негізінде тарихи өткеннің құбылыстары мен оқиғаларын адамзат қоғамының дүниежүзілік тарихи дамуының ортақ ұстанымдарымен ұштастыра білу;
- 3) қазіргі Қазақстандағы құбылыстар мен тарихи үдерістері зерттеу барысында аналитикалық және аксиологиялық талдау дағдыларын игеру;
- 4) заманауи қазақстандық даму үлгісінің ішкі ерекшеліктерін объективті және жан-жақты зерделей білу;
- 5) Қазақстан тарихының үдерістері мен тарихи құбылыстарды жүйелеу және сыни баға беру.

Бағдарламаның құрылымы мен мазмұны

Бағдарлама 5 тақырыптық блоктан тұрады: Ежелгі адамдар және көшпелі өркениеттің қалыптасуы, Түркі өркениеті және Ұлы дала, Жаңа дәурдегі Қазақстан (XVIII-XX ғ.басы), Кеңестік кезеңдегі Қазақстан, Тәуелсіз Қазақстан.

Пәнді оқыту процесінде қолданылатын оқыту әдістері мен технологиялары:

- 1) интерактивті және сандық технологиялар;
- 2) оқытудың жобалық әдістері;
- 3) проблемалық оқыту технологиялары;
- 4) геймификация.

I-БЛОК. ЕЖЕЛГІ АДАМДАР ЖӘНЕ КӨШПЕЛІ ӨРКЕНИЕТТІҢ ҚАЛЫПТАСУЫ

Адамның тарихқа дейінгі эволюциясы

Тарихи үдерісті кезеңдерге бөлу. Тас дәуіріндегі Қазақстан аумағының ландшафтық-климаттық өзгеріске ұшырауы. Адамның шығу тегі териясы және адамзаттың алғаш пайда болған жері мәселесі. Қазақстан аумағы – homo sapienстің қалыптасу ошақтарының бірі. Глоттогенез түсінігі. Культурогенез тұжырымдамасы.

Палеолит(ерте тас ғасыры) Адамның пайда болуы мәселесі (антропогенез). Африка мен Азия аумағындағы негізгі антропологиялық жаңалықтар. Қазақстанның табиғат жағдайлары және ертеде өмір сүрген гоминиттердің ортасы. Алғашқы қауымдық құрылыс және оның мәні. Аңшылық, балық аулау, терімшілік.

Тас ғасырының археологиялық дәуірлеуі және оның мерзімдемесі.

Қазақстан полеолитін зерттеу тарихы. Х.А. Алпысбаев басқарған Оңтүстік Қазақстандағы Қаратау отрядының жұмысы. Ерте полеолит ескерткіштерінің табылуы.А.Г. Медоевтың Батыс Қазақстан мен Балқаштың Солтүстік жағалауында жүргізген жұмыстарының маңызы. М.Н. Клапчук пен В.С. Волошиннің Орталық Қазақстанда жүргізген зерттеулері. Шульба археологиялық экспидициясыпалеолит отрядының және Қазақстанның тас ғасыры ескерткіштерінзерттеу бойынша Ж.К. Таймағанбетов бастаған экспидициялар жұмыстарының қорытындылары. Қазақстан территориясындағы палеолиттік тұрақтар: Арыстанды, Бөріқазған, Тәңірқазған, Жаман-айбат, Өгізтау, Обалысай, Семізбұғы, Қозыбай, Шақпақты, Құдайкөл, Үлкен Ақмая т.б. Палеолиттің кезеңдерге бөлінуі. Кейінгі палеолиттің ерекшеліктері: Адамзаттың жердің барлық климаттық зоналарын тарап қоныстануы, нәсілдер мен нәсілдік топтардың қалыптасуы.

Қазақ – Ресей кешенді археологиялық экспидициясының палеолит ескерткіштерінің **жаңа ашылымдары** (1992-2002 жж.). Қошқорған, Шоқтас т.б.стратифицияланған ескерткіштері.

Мезолит(орта тас ғасыры)

Плейстоценнен голоценге өту. Мұзбастаудың шегінуі. Оңтүстік Қазақстанның мезолит ескерткіштері. Материалдық мәдениетке сипаттама. Табиғат жағдайлары мен еңбек құралдарының әсерінен шаруашылықта болатын өзгерістердің археологиялық деректермен дәлелденуі. Тұрмыста садақ пен жебенің пайда болуы. Тас еңбек құралдары: микролиттер мен макролиттер. Тобыл, Нұра, Ертіс өзендері жағаларындағы ескерткіштер. Еңбек құралдарындағы айырмашылықтар.Қазақстан территориясындағы мезолиттік тұрақтар: Евгенийевка-1,Тельман, Екібастұз т.б. Садақ пен жебенің пайда болуы. Мезолиттің тарихи орны.

Неолит(жаңа тас ғасыры)

Неолиттің жалпы сипаттамасы. «Неолиттік төңкеріс: дайынды иемденуден шаруашылықтың өндіруші түріне өту. Мал шаруашылығы мен егіншіліктің пайда болуы. Қазақстанның неолит тұрақтары. Қараүңгір үңгірлік тұрағы. Тасты өңдеу технологиясы және керамикалар жасау. Батыс Қазақстан аумағындағы Келтеминар мәдениеті. Орталық Қазақстанның Атбасар мәдениеті. Торғай жырасындағы Маханджар мәдениеті.Неолит

өңірінің көптүрлілігі: қыш ыдыстардағы өрнектер, жартастардағы суреттер т.б. Аналық ру (Матриархат). Аталық рудың қалыптаса бастауы (Патриархат).

Энеолит(мыстығас ғасыры) Тастан жасалған еңбек құралдарымен қатар мыс құралдардың пайда болуы. Кетпенді егіншілік пен бақташылықтың таралуы.).Қазақстан территориясындағы энеолиттік тұрақтар: Ботай, Қаратау жоталары ескерткіштері, Арал өңірінен табылған заттар, Жоғары Ертіс, Тобыл, Есіл өзендері бойындағы қоныстар мен ескерткіштері табылған жерлер. Орал – Ертіс өзен аралығындағы энеолит. Ботай мәдениеті. Материалдық мәдениет. Қоныстар мен тұрғын үйлердің сипаты. Шаруашылық. Жерлеу дәстүрі. Маңғыстаудың энеолит ескерткіштері. Қыш ыдыс жасау тәсілдері. Мәдениеттің көрші аумақтар мәдениетімен өзара әрекеті.

БЛОК 1. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ЕЖЕЛГІ ТАРИХЫ

Қола дәуірі

Қола дәуірінің жалпы сипаттамасы және кезеңдері. Шаруашылықтың өндіруші түрлеріне өту және ежелгі дәуірдегі Ұлы даланың шаруашылық – мәдени жүйесі қызметінің принциптері. Қола дәуіріндегі Қазақстан тұрғындары шаруашылығының кешенді (мал шаруашылық – егіншілік) сипаты. Жаңа шаруашылық түрлеріне өту негізінде жатқан табиғи – географиялық және әлеуметтік – демографиялық факторлар. Мал шаруашылығының дамуы және эволюциясы: ұй маңындағы бақташылық мал шаруашылығы, малды жайып бағушылық шаруашылығы, көшпелі мал шаруашылығы рөлінің артуы. Жылқының мініс және ауыр еңбек күші ретінде кең түрде пайдалану. Әскери дәйгелектердің кең тарауы. «Андронов мәдениеті» (б.з.д. XVIII – VIII ғғ. Бас кезі.), негізгі белгілері. Андронов мәдениетінің кезеңдері: ерте, дамыған, кейінгі сатылары.

Кейінгі андронов кезеңіндегі көшпелі малшылар дәуірі. Қола – еңбек құралдары және қару - жарак дайындаудың негізгі материалы. Қазақстан жер қойнауының түсті металлдарға бай болуы ежелгі мықты металлургия ошақтарының пайда болуының маңызды алғышарты ретінде. Қола құю өндірісінің жоғары деңгейі. Маман – қолөнершілердің бөлініп шығуы. Қыш құмыра дөңгелегінің пайда болуы.

Қола дәуір тұрақтары. Патриархатқа өту. Мүлік теңсіздігінің өсуі, әскери аристократияның бөлініп шығуы, рулық құрылымның үлкен өзіндік эконмикалық отбасыларында ыдырауы. Мәдени қауымдастықтардың құрылуы. Тайпаралық қақтығыстардың, соғыстардың жиілеуі. Жерорта теңіздік және Кішіазиялық мәдениеттермен байланыс, Ұлы Жібек жолының пайда болуының алғышарттары. «Андроновтықтардың» протоевпропид нәсіліне жатуы және «андоновтық» құрамның Қазақстан аумағындағы генетикалық нәсіл қалыптасуы үдерісіндегі орны. Қола дәуіріндегі Қазақстан тұрғындарының тіл және аңыз мәселелері: арийлік (шығыс ирандық) мәдениет тамырлары.

Орталық Қазақстанның Беғазы – Дәндібай мәдениеті. Жезқазған – ежелгі дәуірдің маңызды металлургия орталығы. Тұрғын үйлердің және ғибадат ету ғимаратының сәулет - құрылыс түрлерінің эволюциясы. Некропольдер. Солтүстік, Батыс және Шығыс Қазақстан

ескерткіштері. Қазақстан протокалалары: Арқайым елді орындары. Оңтүстік Қазақстан және Жетісу тұрғындарының мәдениеті. Тағыкен мавзолейі – Қазақстанның кейінгі қола дәуірінің атақты ескерткіштері. Қазақстан петроглифтері: Таңбалы – тас, Ешкіөлмес және т.б. олардың елдің мәдени мұрасындағы орны.

Ерте мемлекеттік құрылымдар

Атқа міну мәдениетінің генезисі

Көшпелілер тарихын кезеңдеу. Көшпеліліктің қалыптасуының алғышарттары: табиғи-географиялық және әлеуметтік-мәдени факторлар. Мал шаруашылығының рөлі мен маңызының артуы. Көшпелі шаруашылық түрлері: ұймаңы, бақташылық, көшіп-қону, және т.б. Атқа міну мәдениеті. Құдықтар. Ат әбзелдері. Дала, жартылай дала және шөлейтті аймақтарды игеру. Төрт түлік түрлері. Әлеуметтік құрылымы мен қоғамдық құрылысы.

Ерте темір дәуірі тайпалары туралы жазба деректер.

Скиф – сақ қауымдастығы (б.з.д. VIII-III ғғ.). Табиғат жағдайының құрғақтануы көшпелі мал шаруашылығы қалыптасуының басты себебі. Климаттаң жылдам аридизациялануы- номадизм генезисінің басты себебі. Б.з.д. I мыңжылдықтың бас кезі – көшпелі мал шаруашылығының үстем етуші шаруашылық түріне айналуы және еуразия номадтарына жылқы-көшпелі өркениеттің дүниеге келуі. Еуразия номадтарының өркениеттері. Номадизм адамның табиғат үдеуіне парапар жауабы және ежелгі Қазақстанның нақты тарихи жағдағындағы ірі экономикалық прогресс. Тұрғындардың көшпелілердің пассионарлы топтарының әскери өндірістерінің топтасуы мен көші – қон белсенділіктерінің жедел артуы. Әскери ұйымның жоғары деңгейі. Атты жауынгердің қарулануы. Номад өркениетін ұстанушылардың этнопсихологиясы және дәстүрлері. Көшпелінің орын ауыстырушы баспанасының – киіз үйдің пайда болуы.

Сақтардың саяси тарихы: Ахеминидтік Иранға қарсы перманентті соғыстар (б.з.д. VI ғ.), Ескендір (Александр Македонский б.з.д. IV ғ.) жаулап алуының көріністері.

Ғұндар (Хунну). Орталық Азиядағы б.з.д. I мыңжылдықтың ортасындағы этнолингвистикалық ахуал. **Шығыс Сібір және Орталық Азияның шығыс бөлігіндегі «алтай» тайпалары ортасында прототүрік тілдерінің қалыптасуы.** Модэ билеуші және (б.з.д. III ғ - б.з. I ғ.) Орталық Азияда алғашқы көшпелі империяның қалыптасуы. Сыма Циянның әулеттік жылнамалары «тарихи жазбаларындағы» Қытайдың солтүстік-шығыс көршілері көшпелі тайпалар туралы ақпарат. Хань сарайымен байланыстар: соғыстар, ымыраға келу кезеңдері, елшілік және сауда. Юечжий тайпаларын бағындыру. Ғұн – қытай соғыстары. Ғұн қоғамының қоғамдық және мемлекеттік құрылымы. Билік етуші әулиет. Рулар мен тайпалар иерархиясы. Әскери ұйымның ондық жүйесі. Мал шаруашылығы, егіншілік, қол өнер. Жазба және қалалар. Тәңірге табыну. Мемлекет дағдарысы, ғұндардың солтүстік және оңтүстік болып бөлінуі. Ғұн тайпаларының Шығыс Қазақстан мен Жетісуға қоныс аударуы. Юзбань мемлекетінің құрылуы. (б.з. II-V ғғ.). Қазақстан аумағында этномәдени өзара ықпал ету. Метисация үдерісінің күшеюі және түрік тілінің үстем етуінің басталуы.

Үйсіндер және кангюлер (б.з.д II- б.з V ғ) Қытай деректеріндегі үйсіндер мен кангюлер туралы хабарламалар. Сақтардың этномәдени мұрасымен сабақтастық. Орталығы Жетісу

болған үйсіндер мемлекеті. Оңтүстік Қазақстандағы кангюлердің мемлекеттік бәрлестігі. Қытай, ғұндармен өзара қарым-қатынастар. Экономика, үйсіндер жартылай көшпелі мал, жылқы шаруашылықтарының басымдылығы. Егіншілік және отырықшылық. Материалдық мәдениет. Ру-тайпалық құрылым-әскери және мемлекеттік ұйымдардың негізі. Ұлы Жібек жолының пайда болуы. Сақ, үйсін, кангю, юечжилердің тілдік жатқызылымдары туралы пікір таластар.

БЛОК 2. ТҮРКІ ӨРКЕНИЕТІ ЖӘНЕ ҰЛЫ ДАЛА

Монғол кезеңіне дейінгі Орталық Азиядағы түркі тілдес этностардың этномәдени интеграциясы кезендері

ОРТАҒАСЫРЛАРДАҒЫ ҚАЗАҚСТАН

Ерте ортағасырлық мемлекеттер(VI – X ғғ.)

Алтайдан Хинганга дейінгі аумақ – ежелгі түркілердің этно және глотогенез ареалы. Б.з. 1 мыңжылдығындағы еуразия далаларының этнотілдік ортасындағы өзгерістер. «Түрік» сөзі және оның әртүрлі дәуірлердегі мәні. Ежелгі түркі (VI-IX ғғ.) дәуірінің жалпы сипаттамасы. Түрік-туцзюе этногенезінің сатылары, кейінгі ғұн конфедерациясы тайпалары тарихымен сабақтастығы. Алтайда он тайпа одағының құрылуы. Ежелгі түркілердің саяси өмірінің күшеюі және мемлекеттің(қағанаттың) құрылуы. Бумын - қаған және оның ағасы Истеми. Ұлы түрік қағанаты(552-603 жж.) – тұңғыш Еуразия көшпелі империя. Жужандарға қарсы күрес және жаулап алу, Батысқа көшу. Қазақстан аумағының жаңа Орта Азиялық империяға интеграция және оның түпкілікті үдерісінің аяқталуы.

Мұқан қаған және Таспар қаған кезінде мемлекеттің ең жоғары мәртебеге көтерілуі. Византия, Иран және Қытаймен өзара қарым – қатынас. Түрік империясының халықаралық мойындауы. Мемлекеттің дағдарысы және ыдырауы кешенді ішкі, сыртқы факторлардың салдары ретінде (әулеттік күрес, Қытайдың орталықтануы, жұт және т.с.с). Қатарлас өмір сүру және бір типті мемлекеттердің ертефеодалдық біртектілік сипатта әлеуметтік-саяси ұйымдар, мәдени мемлекеттік құрылымдар ретінде (қағанаттар) ауысуы – Ұлы Түрік Елі ыдырағаннан кейінгі дәуірдің өзіндік белгілері. Көші-қон легінің бағыттары және түрік этно, мәденигенезі орталығының шығыстан батысқа қарай жылжуы, «сыртқы әлеммен» байланыс рөлінің артуы.

Батыс Түрік қағанаты(603-704жж.) – «Он оқ елі» - және оның Жетісудағы орталығы. Әскери –әкімшілік жүйе, этноәлеуметтік құрылым. Түрік-соғды синтезі Оңтүстік Қазақстан және Жетісу ерте ортағасырлық қала мәдениетінің негізгі ретінде. Тайпааралық тартыстар. Қытай жаулап алуы және саяси тәуелсіздікті жоғалту (қаған-қуыршақтардың басқару кезеңі). Түргештердің батыс – түрік мемлекеттілігін қайта жаңғырту.

Түргеш қағанаты(704-706 жж.) VII ғ. Орталық Азиядағы күрделі-саяси ахуал аясында Түргештер мемлекеттілігін басталуы. Түргештер аристократиясындағы проқытай және Қытайға қарса үрдістер. Арабтардың Орталық Азияның жаулауы. Түргештердің Арабтарға қарсы соғды тұрғындарын күреске қатысуға итермелеген фактор: патронат дәстүрлері және өзара міндеттері таңдық Қытайды айдап салуы, жалдамалылар санатында қатысулары т.б.

Сүлік қағанның Арабтардың жеңіс табуын, қара және сары түргеншетер арасындағы 20 ж күрес қытай әскері интервенциясы және Жетісуды жаулап алуы.

Қарлұқ қағанаты (766-940) Түркі тілдес қарлұқтардың Жоңғар Алтай өңірінен Жетісуға қоныс аударуы. Орталық Азияда мұсылман – қытай қайшылықтарының шиеленісуі. Қарлұқтардың 751ж талас шайқасының қатысуы Арабтар жағына өтуі.

Жетісуда қарлұқ мемлекетінің құрылуы. Қарлұқтардың қашғарды басып алуы, ферғанаға ықпалының таралуы. Қарлұқтардың тайпалық құрамы және орналасуы. Әскери әкімшілік басқару. Шаруашылық. Қалар мен қоныстар. Саманидтер мен күрес және қарлұқтардың Саманид мемлекетінің мәдени ықпалы аясына шынайы таралуы. Ислам шекараларының Талас даласына дейін кенейуі. Қарлұқ әскери тектілірінің исламға бағыт алуы. Қарлұқ жабғуы Білге Күл Қадырдың 840ж Қаған титулын қабылдауы. Қарлұқ қаласы – жаңа түрік мемлекеті Қарахан қағанатының этникалық негізі.

Оғыз мемлекеті (IX ғасырдың соңы-XI ғ бас кезі) Оғыздардың Сырдария және Арал өңірінен пешенектері ығыстырып шығаруы. Арал өңірі оғыздарында мемлекеттің құрылуы. Мұсылман авторларының «Мафазат Әлгузз» Оғыздар даласы шығармасындағы оғыздар туралы мәліметтер. Оғыздардың кимек, қыпшақ, қарлұқ, хазарлар және болғалармен этносаяси байланыстары. **Оғыз жабғуларының Еуразия тарихындағы маңызды оқиға- хазар қағанатын талқандауға, Еділ болғариясындағы қарса күреске қатысуы, Хорезмге жорық.** Оғыз тайпалар конфедерациясының құрамы. Оғыз жабғуларының саяси ұстанымдарының әлсіреуі. Оғыз тарихының негізгі **этнодермографиялық тұстары:** Батыс бағытындағы көші-қон толқындары (Шығыс Еуропа және Кіші Азия) Қыпшақтар ортасындағы ассимиляциясы т.б.

Кимек қағанаты (IX ғ басы- X бас кезі) Ертіс өңірінде кимек тайпалары одағының құрылуы. Қалыптасулары туралы болжамдар тайпалық, кимектер аумағының кеңеюі. Қыпшақ және құмандардың тайпалық бірлестіктерінің кимек қағанатына саяси тәуелділігі. Көршілес халықтармен этносаяси және мәдени байланыстары. Орталық Азия көшпелі тайпаларының Шығысында Ляо империясының құрылуына байланысты көші-қоны және өзара қатынасы.

VI-X ғ. Қазақстанның экономикалық және мәдени өмірі. Номадтық мәдениеттің гүлденуі, отырықшы егіншілік өркениеттермен өзара әрекет етуі. Шаруашылық –мәдени сиапттама мал шаруашылығы, егіншілік, қалалар мен қоныстар. Дала және Қала. Ортағасырлық экономикалық гүлдену және мәдени дамуындағы Ұлы Жібек жолының рөлі. Ерте орта ғасырлардағы халықаралық жүйесіндегі түрік – иран , түрік – қытай , түрік – араб және түрік – славян қатынастары . Ежелгі түрік жазуы : пайда болуы уақыты , зерттеу және кілтін табу мәселелері , маңызы . Түріктердің этникалық және тарихи санасының өсуі, Күлтегінге арналған ескерткіш , басқа да орхон жазбалары мазмұнындағы бірлік және тәуелсіздік идеялары (VIII ғ.) Аңыздар , Қорқыт ата туралы аңыз -ертегілер .

Тәңіріге табыну орталық азиялық көшпенділердің автохтонды діни жүйесі . Түріктердің христиандыққа (несториандыққа), буддизмге, манихейлікке және т.б.

діндерге араласуы. Түріктер арасында исламның таралуының объективті негіздері және алғы шарттары. Академик В.В Бартольд ерте ота ғасырлардағы мұсылман өркениетінің ғылыми – ағартушылық және технологиялық артықшылықтары түріктердің ислам дініне жаппай өтуінің себептері туралы. Түрік - көшпелілердің ислам дініне дейінгі принциптерін синтездеу исламның аймақтық түрлерінің қалыптасуы.

ДАМЫҒАН ОРТАҒАСЫРЛЫҚ МЕМЛЕКЕТТЕР (XI-XIII ғ.бас кезі.)

Қарахан мемлекеті (942-1210ж)- Орталық Азиядағы тұңғыш мұсылман түрік мемлекеті. Түрік тілдес әлемнің мемлекеттілік эволюциясы және өркениет дамуындағы Қарахан мемлекетінің орны: ислам парадигмасының қалыптасуы «Ұлы даланың саяси, әлеуметтік және этникалық тарихындағы жаңа сатының басталуы» (С.Кляшторный), шығыс иран дүниесімен халықаралық қатынастарының, байланыстарының кеңеюі. Жетісу және Қашғар аумағында қағанаттың құрылуы. Сатұқ Боғра хан (Әбд әл Карим) және түріктердің исламға жаппай бет бұруы. Қарахандықтардың Мауераннахрға саяси ықпалының таралуы. Селжұқтармен, Хорезмшахтармен, қыпшақтармен саяси байланыстары. Билік құрылымдарының иерархиялық жүйесі. Көшпелі дәстүрлер және қарахандықтардың отырықшы-егіншілік пен қала өркениетті аясына тартылуы. Қалалардың, сауданың, мәдениеттің гүлденуі. Отырықшылық пен егіншіліктің дамуы. Әскери-тайпалық және басқарудың әкімшілік жүйесі. Мемлекеттің дағдарысы және құлдырауы. Шығыс Қараханның XII ғасырдың бас кезінде қарақытайларға бағынуы.

Қарақытайлар мемлекеті (1128-1213 жж.). Қидандар-солтүстік Қытайға бағынған монғол типтес шығыс көшпелілер. «Қидан», «Қытай», «Қарақытайлар» сөздері. Елюй Даши бастаған түрлі этникалық тайпалар конгломератының- қарақытайлардың енуі (Алтай мен Тарбағатайдың түрік-мұсылман еместерін қосқанда) бейбіт инфильтрация, әскери қысым, Баласағұнды басып алуы. Қатуан шайқасы (1141ж) және Мауераннахрға қарақытайлардың саяси ықпалының артуы. Гурхан мемлекеті құрамындағы қарақытайлардың Оңтүстік Қазақстан мен Жетісуға әсері. Рухани қысым және салық езгісінің, жергілікті билеушілердің өзара тартысының күшеюі, тұрғындар наразылығының өсуі. Қарақытайлардың жергілікті мемлекеттік дәстүрлерге тәуелділігі, жаулап алушылардың этникалық ассимиляция үрдістері. Хорезмшахтардың қарақытайлармен күресі, Күшлік наймандардың басып кіруі қарақытайлар билігін жоюдың алғышарттары.

Наймандар және керейттер ұлыстары (XI-XIII ғ.бас кезі). Орталық Азияның шығысы мен Қазақстан аумағындағы этносаяси үдерістердің өзара байланыстары және сабақтастығы. Түрік және Монғол көшпелілерінің ортақ этно-генетикалық тамырлары, тілдердің өзара ықпалы, қостілділіктің таралуы. Түрік тілдес наймандар мен керейттердің қазіргі батыс Монғолия, Алтай және Тарбағатай аумағында қоныстануы. Орталық Азияда найман және керейт тайпалары конфедерациясының қалыптасуы. Мемлекеттің (ұлыстардың) құрылуы. Шаруашылық- экономикалық уклад. Несториан ұғымындағы христиандық қабылдануы. Монғолдардың қарсы күрес. Шыңғыс-ханның керейттер мен

наймандарды талқандауы. Наймандардың, кереиттердің және жалайырлардың Қазақстан аумағына көшіп келуі. Күшлік бастаған наймандардың қарақытайлардың бағындыруы және Жетісуда билігін орнатуы.

Қыпшақ хандығы(ХІғ-1224ж). Қазақстан далаларында әскери-саяси гегемондықтан қыпшақтар қолына өтуі (ХІғ.басы). Қыпшақ тайпаларының батыс және оңтүстік батысқа қозғалысы. Оғыздардың Сырдариядан, Арал өңірінен және Каспий далаларынан ығыстыру. Араб-парсы авторларының қыпшақтар туралы мәліметтері. «Дешті-Қыпшақ» сөзі. Қыпшақ этникалық қауымының қалыптасуы сатылары. Қыпшақ конфедерациясының құрамы, тайпалар иерархиясы. Көршілес халықтармен және мемлекеттермен өзара қарым-қатынас. Номадизм, дүниетанымның, жерлеу салтының ерекшеліктері. Мемлекеттің екі этноаумақтық бірлестіктерге бөлінуі. Хорезммен өзара қарым-қатынастар: қарсы тұрулар, жақындау, әулеттік некелер, қызметке тұру, исламданудың басталуы. ХІ-ХІІ ғғ. Қыпшақ даласында қазақ халқының этникалық ұяшығының қалыптасуы; қыпшақтар мекендейтін аймақта «қазақ» сөзінің пайда болуы. Қыпшақтар- ерте ортағасырлардың «пассионарлы» субэтнос: сыртқы экспансиялар, Еділден өту, көші-қондар, Еуразияның, Таяу Шығыстың саяси тарихына белсенді араласу.

ХІ-ХІІІғғ. бас кезіндегі Қазақстанның экономикасы мен мәдениетінің дамуы.

Түрік- көшпелілердің шаруашылығы және тұрмысы туралы жазба деректердің мәліметтері. Отырықшы, қала мәдениетінің көшпелі, дала мәдениетімен қосылған симбиозы. Егіншілік ошақтары. Сырдария өңірі аймағының урбандалған мәдениеті. Қалалардың өсуі, олардың функциялары, қала мәдениеті құрылымындағы ислам әсерінің өзгерістері. Қазақстанның оңтүстігіндегі алғашқы мешіттер: Макдиси мәліметтер (Хғ. соңы) , Құйрықтөбе, Өрнек қалашықтары (Х-ХІғғ.). Қарахан уақытының сәулет ескерткіштері Боран күмбезі, Бабаджа-Хатын и Айша бибі кесенелері. Қол өнер, сауда, ақша айналымы. Қазақстан аумағындағы Ұлы Жібек долы трассалары. Қазақстан халықтары мен тайпаларының мұсылмандық Шығыс, Русь, Шығыс Еуропамен мәдени, саяси байланыстарының орнауы және кеңеюі.

Қазақстан тұрғындарының рухани мәдениеті.

Ежелгі наным-сенімдер және тұтқа табыну элементтерінің сақталуы, Жетісуға несториандықтың таралуы. Исламды яссауия, кубравия және т.б көшпелі софы бірлестіктерінің насихаттауы. Қожа Ахмет Яссауидің миссиясы және оның мектептері. Ерте ислам өркениетті жүйесіне Оңтүстік Қазақстан және Жетісудың интеграциясы, Дешті Қыпшақтың бір бөлігінің исламдануы (Х-ХІІІғғ. бас кезі). Жергілікті түрік ислам орталықтарының және дәстүрінің пайда болуы.

Түрік тілімен қатар араб, парсы тілдерінің таралуы, жаңа түрік элитасының мультилингвистикалық және универсалдық санасы. Әбу Насыр әл-Фараби феномені. Ғылым, философия, дінтану, әдебиетінің гүлденуі. Араб графикасындағы түрік мұрасының пайда болуы, мұсылман мектептері-мектеп, медреселердің таралуы. Түрік-ислам синтезі және Қарахан дәуірінің жоғары мәдениетінің Түрік-ислам синтезі және Қарахан дәуірінің

жоғары мәдениетінің ғалымдары мен ақындары: Махмуд Қашғари, Жүсіп Баласағұн, Ахмед Үнеки, Қожа Ахмед Яссауи еңбектерінің көрініс табуы.

Ұлы Дала Алтын Орда кезеңінде (XIII-XV ғғ.)

Қазақстан монғол жаулап алуы (XIII) және Алтын Орда кезеңінде (1243ж - XVортасы.) Орталық Азия шығысындағы геосаяси жағдай және Темучин (Шыңғыс хан) бастаған монғол мемлекетінің құрылуы. Монғолдардың Шығыс Түркістан мен Жетісудың бағынуы. Жаңа жаулап алу акцияларына дайындық «Отрардың күйреуі» және монғол әскерінің Орталық Азия және Қазақстанға жорықтары (1219-1221жж). Монғолдардың қатыгездігі мен қанішерлігі, тозу және талқандау, көші-қон, шаруашылықтың күйреуі, м,әдениеттер мен конфессиялар қақтығысы.

Монғол ұлыстары құрамындағы Қазақстан. Бату ханның Шығыс Еуропаға жорығы және жаңа полиэтникалық, көп конфессиялы евразия империясы- Алтын Орданың құрылуы.

Жаулап алу бей-берекетінің экономиканы мен сауданы салыстырмалы қалпына келтірумен және тұрақтандырумен ауысымы. Жаңа билеуші элитаның (чингизидтердің) билікке келуі, түріктер мен монғолдар үшін жалпы әлеуметтік идеалдардың тууы, Қазақстанның жоғары дамыған мәдени орталықтары Еділ өңірі және Хорезммен бірігуі-отан тарихындағы монғол факторының позитивті аспектілері. Этно-тілдік және мәдени ассимиляция жаулап алушылардың объективті үдерісі және олардың жергілікті түріктілдес ортамен қосылуы, монғолдардың қыпшақтануының өрістеуі.

Монғол компонентінің Қазақстан тұрғындарының антропологиялық бейнесін қалыптастырудағы рөлі.

Саяси және мемлекеттік құрылыс. Алтын Орда билеушілері. Өзбек хан (1312-1342жж) және мемлекеттік дін исламды қабылдауы. Чингизид-сұлтандардың сопылық шейхтармен одағы. Алтын Орданың саяси мығымдылығының артуы. Алтын Орданың Мысырмен (Мамлюктер мемлекеті) саяси және мәдени байланыстары

Қазақстанның және көршілес аймақтардың XIVғ-XVғ бас кезіндегі мәдени мұрасы: ғибадатханалық сәулет, көркем өнерінің прогресі. Түркістандағы Қожа Ахмет Яссауи кесенесі (XIVғ)- ортаазиялық сәулет өнерінің жауһары. Кесененің рухани-діни белсенділікті ынталандыруға, этникалық бірігудегі және түрік халқын адамгершілікке тәрбиелеудегі рөлі. Көшпелілердің жазба ескерткіштері, эпос, ауызша поэтикалық шығармашылығы.

Шағатай ұлысының ыдырауы және Мауераннахрда әмір Темірдің билікке келуі. Темірдің Алтын Ордаға жорықтары. Мемлекеттің дағдарысы, ұлы бүлік» кезеңі . Алтын Орданың ыдырауына, Орталық Азияның біртіндеп шет аймаққа айналуына алып келген жаһандық және жергілікті сипаттағы кешенді себептер мен факторлар.

Ұлы Жібек жолының көмескіленуі, номадизм дағдарысының басталуы.

XIV-XVғғ ортағасырлық мемлекеттер

Монғолдар кейінгі кезеңдегі Қазақстанның этносаяси және әлеуметтік-экономикалық дамуының ерекшеліктері. Ақ-Орда (XIIIғ. соңы-XVғ. басы) - жергілікті этникалық негізіндегі алғашқы ірі мемлекеттік бірлестік, Қазақ хандығының арғы бейнесі. XIV-XVғ. бас кезіндегі Шығыс Дешті-Қыпшақ. Орыс Мұхаммед ханның қызметі. Сырдария өңіріндегі қалалар үшін күрес. Орталық Азиямен өзара қарым-қатынастар. Биліктің орда Ежендіктерден Шайбан ұрпақтарына өтуі. Орда-Ежен ұрпақтарының шежіресі: Орыс-Құйыршық-Барақ- Жәнібек (Қазақ хандығының болашақтағы негізін салушы).

Моғолстан (XIVғ. ортасы-XVIғ. бас кезі). Шағатай ұлысының ыдырауы нәтижесінде мемлекеттің құрылуы және Жетісу және Қашғарда жергілікті түріктер мен түркіленген тайпалардың консолидациясы. «Монғол» ұғымы. Аумағы және этникалық құрамы. Мұсылмандықтың таралуы. Әмір иемірдің Монғолстанға жорықтары. Мұхаммед ханның кезіндегі биліктің күшеюі. Ойраттардың (қалмақтардың) әскери шеруі. Монғолстанның әлсіреуі және құлауы.

Көшпелі өзбектер мемлекеті. (1428-1468ж) немесе Әбілқайыр хандағы. Аумағы және этникалық құрамы. «Өзбек» сөзі. Әбілқайыр ханның Орталық Азияға әскери жорықтары. Сырдария өңірі қалалары үшін күрес. Әбілқайырдың ойраттардан жеңілуі (1457ж). Жәнібек және Керей сұлтандар бастаған тайпалардың наразылығы және Монғолстанға көшіп кетуі. Хандықтың ыдырауы. Көшпелі өзбектердің оңтүстікке қоныс аударуы және олардың Орталық Азияны жаулауы (Мауераннахрды).

Ноғай Ордасы (XIVғ. соңы-XVғғ). «Ұлы Әмір» Едіге. «Ноғай», «маңғыт ордалары» ұғымдары. Мемлекеттің аумағы және этникалық құрамы. Ноғай Ордасының Орыс мемлекетімен өзара қарым-қатынастары. Ноғай ордасының ыдырауы. Ноғай ордасына енген рулар мен тайпалардың қазақ халқының этникалық негізін қалыптастыруға қатысуы.

Солтүстік Қазақстан және Сібір хандығы (XIV-XVIғғ). Солтүстік, Орталық, Шығыс Қазақстанның бір бөлігі тұрғындарының Жошы ұлысына қараған Батыс Сібір тайпаларымен өзара байланыстары. Сібір хандығының құрылуы, оның ішкі және сыртқы саясат тарихы. Аумағы этникалық құрамы шаруашылығы. Мәскеу мемлекетінің шығысқа экспансиясы. Ермак жорықтары және Іскер қаласын басып алуы (1581ж). Көшім ханның жеңілуі. Хандықтың құлауы.

Қазақ халқы қалыптасуы. «Қазақ» этнонимі. Қазақ жүздері

Қазақ халқы этногенезі мәселелері және оның кешенді зерттеу бағытарының қажеттілігі. Қазақ халқының қалыптасуының алғышарттары кезеңдері, ерекшеліктері. Ежелгі дәуір, ерте және кейінгі ортағасырлардағы этно-лингвистикалық, нәсілгенетикалық үдерістер. Мәдени-тарихи қауымдардың және мемлекеттік құрылымдардың ауысымы, этникалық интеграциялық және дифференциялық үдерістердің диалектикалық бірлігі. Саяси фактордың, көші-қонның, жаулап алудың, мәдениетаралық түйісулердің рөлі. Шығыс Иран субстратының «алтайлық» (түрік-монғолдық) компонентіне соңғысының үстем еткімен бөлінуі – Қазақстанның көпғасырлық этникалық және өркениетті дамуының маңызды сипаты. Монғол жаулауының этногенезге қайшы әсері. Біріктіруші үдерістердің

монғолдар кезеңінен кейін жаңа қауымдардың этносаияси шеңберінде күшеюі (XIV-XVғғ) қазақ халқының қалыптасуының аяқталуы, этникалық аумақтың анықталуы, ортақ тілдің қалыптасуы. Қауымдастықтың этноқалыптастыру белгілері: өзіндік сана және өзіндік идентификация, өзіндік атауы (этноним), тіл, мәдениет, шаруашылық өмір, тарихи жад, аумақ, мемлекет ортақтығы. Саяси фактор және оның этникалық үдеріске әсері. Түрік-қыпшақ сөзі «қазақ»: этимология, әуелгі әлеуметтік мәні- «ерікті»б «еркіндікті іздеуші», белгілі бір кезеңде әскери көшпелі өмір салтын кешуші. Этнополитоним ұғымының Жәнібек пен Керей бастаған «өзбек-қазақтардың» көшіп кетуі және Қазақ хандығын құру нәтижесінде трансформациялануы. Қазақ жүздерінің құрылуына негіз болған этносаияси және шаруашылық факторлары. Күрделі ішкі этникалық (рулық тайпалық) құрылым ортағасырлық қазақ көшпелі этносының өзіндік белгісі Жүздер – ірі этноаумақтық бірлестіктері (немесе тайпалар одағы). Ұлы, Орта және Кіші жүздердің аумақтары. Үш жүздің қауымдастығы туралы қазақтардың шежірелік аңыздары және олардың бабасы-Алаша хан Субэтноикалық топтар (сословиелер) төре және қожа, олардың қазақтардың көшпелі социумындағы орны мен функциялары.

XV-XVIғғ Қазақ хандығы

Қазақ хандығының құрылуы ғылыми мәселе ретінде. Мемлекеттің құрылған уақыты, қазақ хандары әулеттерінің пайда болуы туралы пікір-таластар (1465-1466ж, XVғғ. 60-ж ортасы, 1470-1471ж). Қазақ хандығының құрылуы бірізгілік акті емес, ұзақ уақытта созылған заңдылықтары мен объективті алғышарттар бар үдеріс. Керей мен Жәнібек – Орталық Азиядағы жаңа тәуелсіз мемлекеттің негізін қалаушылар. Әбілқайыр ханның басқаруына наразы тайпалар бөлігінің Керей мен Жәнібектің бастауымен батыс Жетісуға көшіп келуі- мемлекет құрылуының түбегейлі кезі және бастауы. 1468ж кейінгі «өзбек-қазақтар» позициясының күшеюі. Қазақ хандығы саяси билігінің Шығыс Дешті Қыпшақта таралуы. Дәстүрлі қазақ мемлекетігінің сипаттамасын ежелгі түріктердің мемлекеттік құрылымдарымен, алтын ордалық мемлекеттік құқықтық жүйемен, монғолдардан кейінгі уақыттағы әлеуметтік саяси институттармен сабақтастығы.

Қазақ хандығының нығаюы кезеңі. Билеушілер Бұрындық және Қасымның кезіндегі Қазақ хандығының саяси, экономикалық және әлеуметтік демографиялық жағдайы (1511-1521). Қазақ билеушілерінің Сырдария бойындағы қалаларда және оазистерді бақылауға алуға ұмтылуы, Мауераннахр Шайбанидтерімен күрес. Шайбан ханның өлімі. Моңғолстанның ыдырауы және Жетісудың қазақ хандығы құрамына енуі. Аумақтың Жошы ұлысының бұрынғы шекараларына дейін кеңеюі. Қасым ханның елшілігі және заңнамалық қызметі. Қазақ хандығының Орталық Азияның беделді мемлекетіне айналуы. Мәскеу мемлекетімен байланыстар. Мұсылман деректерінде «Қазақстан»-қазақтар елі (XVIғ) сөзінің пайда болуы. Хандықтың XVIғ орта кезіндегі дағдарысы және әлсіреуі.

XVIғ екінші жартысында Қазақ хандығы. **Хақ-Назардың** билігі (1538-1580) мемлекетінің ренессанс және орталықтану уақыты. Қазақтардың Хақ Назардың халықтың

үш жүзі түріндегі этноаумақтық негіздің орныққан билігі туралы тарихи әңгімелер. Ортаазиялық әулеттермен қарым қатынас динамикасы.

Хақ Назардың Бұхара билеушісі Абдаллах ханмен достығы және әскери одағы туралы «Анттық келісімі» Шығай мен Тәуекелдің кезіндегі сыртқы саясаттағы бұрынғы өзбек бағдардың жалғасуы. Орыс қазақтардың Сарайшық қаласын (1580ж) басып алуы және талқандауы. Ойраттардың шығыс аймақтарға қысымы.

Қазақ мемлекеті шекараларының әскери жетістіктер мен сыртқы саяси жағдайда тәуелді тұрақсыздығы және өзгермелілігі.

XVII-XVIIIғғ. басындығы Қазақ хандығы. Орталық Азиядағы геосаяси ахуал: ойрат қаупі, әскери қазақ отарлауының басталуы, Цин империясының шабуылы, Орталық Азияда Аштарханид Әулетінің билікке келуі. Есім ханның (1598-1630) Сырдария бойындағы қалалар үшін күресі.

Түркістан Қазақ мемлекетінің астанасы. Есім ханның заңдары. Ішкі қайшылықтардың шиеленісуі: сұлтан тектілерінің бақталастығы, тақ үшін күрес. Тұрсын ханның билікті жекешелендіруі.

Қазақ қоғамындағы батырлар мен билер ықпалының өсуі. Жоңғар хандығының құрылуы (1635) және жаңа жаулап алу саясатының басталуы. XVII ғасырдың екінші жартысында қазақ жоңғар қатынастарының шиеленісуі. Жәңгір ханның ойраттарға қарсы соғысы.

Тәуке ханның (1652-1715) тұсында мемлекеттің нығаюы және тұрақтылығының артуы. Заннамалық актілік ескерткіштер – «Жеті - Жарғы». Тәуке хан кезеңінің реформаторлық және отансүйгіштік рухы, қазақ халқының ұлы билерінің рөлі.

XIV- XVII ғғ. Қазақтар мәдениеті.

Қазақ тілі – дамуының тарихи сатылары, сипаттамасы. Шешендік өнерге табыну, импровизация шеберлігі, көшпелі – қазақтардың әуен мәдениетінің байлығы.

Сопылық және ханафиялық құқықтық мектептер және олардың халықтың діни дәстүріне әсері. Сакральды идеалдар: Құранның беделі, «құт» (игілік), «аруақ» (әулие рух бабалар рухы) категориялары.

Қазақтардың ауызша тарихи дәстүрі: «жеті ұрпақты кастерлеу», шежірені білу. Күнтізбе ғарыштық түсініктер. Салт – дәстүрлер, наным - сенімдер. Наурыз – басты халықтық зайырлы мейрам.

Билер, ақындар және жыраулар: Асан Қайғы, Шалкиіз, Қазтуған, Доспамбет, Марқасқа, Ақтамберді, Бұқар. Олардың мұраларының негізгі идеялар: адамгершілік, әділеттілік, елдің бірлігі, Отанға қызмет ету, батырлар мен хандарды дәріптеу. Жазбаша ескерткіштер. Мұхаммед Хайдар Дулати, Қадырәлі Жалайыр. Материалдық мәдениет. Қазақтардың ұлттық киімінің, қару – жарағының ерекшеліктері. Қолөнер және үй кәсіпшілігі. Кейінгі ортағасырлық қала мәдениеті.

БЛОК 3. ЖАҢА ДӘУРДЕГІ ҚАЗАҚСТАН (XVIII- XX ғасырдың басы)

ХҮІІІ ғасырдың бірінші ширегіндегі қазақ жүздерінің сыртқы саяси жағдайы . ХҮІІІ ғасырдың бірінші ширегіндегі қазақ - орыс елшілік байланыстары : Н.Белоусов , Ф. Жилин , Б. Брянцев және т.б. елшіліктер І Петр патшаның «Шығыс саясаты» жүйесіндегі Қазақстан. Қазақ отарлауы.Омск, Семейпалат, Өскемен бекіністері негізінің қалауы И.Бухгольц ,А. Бекович – Черкасский ,И. Лихаревтің экспедициялары.

Жоңғар хандығының көтерілуі : жоңғарлардың жаулап алу саясатының стратегиясы. Қазақ билері: Төле би,Қазыбек би , Айтеке би . Қызылқұмдағы қазақ жүздері өкілдерінің съезі. Қазақ жасақтарының Аякөздегі жеңілісі ХҮІІІ ғ. 20-жылдарындағы Қазақстан аусағындағы жоңғар шапқыншылығы « Ұлы қасірет - Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұлама» жылдары. Оңтүстік қалаларын , жер өңдеу ошақтарын жоғалту . Қазақ ақсақалдарының Ордабасындағы съезі . Әбілқайырды қазақ жасақтарының басшысы етіп сайлау Қазақ халқының жоңғар басқыншыларына қарсы азаттық күресі. Бұлантыдағы жеңістің маңызы . Аңырақай шайқасы . Қазақ халқының азаттық күресі тарихындағы батырлардың (Қабанбай , Бөгенбай ,Райымбек және басқалары) рөлі. Қазақ - жоңғар соғыстарының халықтың ауызша тарих айту тарихнамасында бейнелеу .

Қазақ - башқұрт , қазақ - қалмақ қатынастарының шиеленісуі , жер мәселесі. Қазақстанның Ресейге қосылуының алғышарттары.

Қазақстанның Ресей империясының құрамына кіруінің алғашқы кезеңі.Кіші Жүздің ханы Әбілқайырдың Ресей империясына ресей протекторатын орнату туралы сауалы . Қойбағар Көбековтың елшілік миссиясы. Сейтқұл Қойдағұлов және Құтлымбет Қоштаев бастаған Әбілқайыр ханның елшілігі. Патшайым Анна Иоанновнаның 19 ақпан 1731 ж. Кіші жүзді ресей бодандығына қабылдау туралы Жалованая грамотасы А.И. Тевкелев (Кутлу Мухаммед мырза) бастаған орыс елшілігі. Келіссөздер барысы және әртүрлі саяси топтардың бодандық туралы өтініші. Ұлы жүздің ханы Жолбарыстың бодандықты өтінуі.

Ресей империясының ХҮІІІ ғ. 30- 50 жылдарындағы Қазақстандағы саясаты. И.К. Кириловтың «Жобасы», Орынбор (Қырғыз - қайсақ) экспедициясы. В.Н. Татищев. Жайық,Орынбор ,Есіл ,Ой шекара сызықтары құрлысының салынуы. Ресей әкімшілігі жер саясаты. Шекаралық аумақтарды әскери – казак отарлауы. Сібір казак әскері. Сауда саясаты : протекционизм ,айырбас сарайлары , жәрмеңке саудасы және оның орталықтары.

Кіші жүз ханы Әбілхайырдың қайта ант беруі, Орта жүз ханы Әбілмәмбеттің және басқа сұлтандардың өкілдерінің 1740 ж. Съезі және Орта жүз бөліктерінің Ресей бодандығын қабылдауы.

Кіші және Орта жүздердегі ішкі қырқыстардың күшеюі. Орынбор губерниясының тұңғыш губернаторы И.И.Неплюевтың « бөліп ал да ,билей бер» саясатына ендіруі. Әбілқайырдың Орынбор әкімшілігімен қарым - қатынасының шиеленісуі. 1740- ы жылдардың соңындағы патша үкіметінің Әбілқайырмен келіссөздері. Әбілқайырдың қайтыс болуы.

ХҮІІ ғ. Екінші жартысындағы қазақ қоғамы. Қазақтар шаруашылығы. Көшпелі мал шаруашылығы - қазақ қоғамының материалдық өндірісінің негізі. Қазақтардың көшу бағыттары, мерзімдік жайылымдар. Екіншілік дамуының ерекшеліктері. Қолөнердің жағдайы. Экономикадағы өзгерістер. Сыртқы сауда. Қазақтардың қоғамдық құрылымы. Әлеуметтік жіктелу. «Ақ сүйек» («белая кость»), «қара сүйек» («черная кость») ұғымдары, олардың мазмұны және құрылымы.

Қазақтардың (1773- 1775жж.) Е.И.Пугачев бастаған шаруалар соғысына қатысуы. Пугачевтың қазақ тұрғындарына жолдаулары мен манифестері. Патша өкіметінің Қазақстан аумағындағы жазалау шаралары. Шаруалар соғысының жаңғырығы - «көрінбейтінің» қозғалысы. Мәселенің жаңа көрінісі.

Абылай дәуіріндегі Қазақстанның ішкі және сыртқы саяси жағдайы. Абылай хан (1771 – 1781жж.) аса көрнекті саяси мемлекет қайраткері, оның саяси тәуелсіздікке және егемендікке ұмтылуы. Абылайдың Ресей және Цин империяларымен қарым - қатынасы. Абылайдың қазақ жерлерін біріктіру үшін күресі.

ХҮІІІ ғ. Соңындағы Қазақстанның сыртқы саяси жағдайының өзгеруі Абылай хан мұрагерлерінің басқаруы кезеңіндегі (ХҮІІІ ғ.80- і жж.) Орта жүз аумағындағы саяси ахуал.

Бөкей хандығы: қалыптасу ерекшеліктері және билік жүйесі. Бөкей хандығының (Ішкі орда) құрылуы. Бөкей хандығындағы басқару жүйесінің ерекшеліктері. Бөкей хандығындағы жер өатынастарының ерекшеліктері: жерді иелену және жерді пайдалану түрлері. Бөкей ханның басқаруы (1812 – 1815жж.) Шығай сұлтан. Жәңгір хан билігінің (1824-1845 жж.) сипаттамасы. Хандық биліктің таратылуы және Бөкей ордасы басқару бойынша Уақытша Кеңестің құрылуы.

ХҮІІІ ғ. Аяғы - ХІХ ғ. Екінші жартысындағы Қазақстан және ортаазиялық мемлекеттер. Ортаазиялық хандардың Қазақстанның оңтүстік аудандарындағы саясаты. Қоқандықтардың ХІХ ғ. Бас кезінде Сырдарияның орта ағымындағы аудандарды және Жетісудың бөліктерін басып алуы. Қоқан бекіністері. Мухаммед Рахым - хан және оның мұрагерлері кезіндегі хиуалықтардың Сырдария өзенінің төменгі өңірлерін басып алуы. Жетісу және Қазақстанның оңтүстігінің қазақ тұрғындары қоқан және хиуа билеушілерінің езгісінде. Қазақ халқының патша өкіметінің және өкіметінің және ортазиялық хандардың езгісіне қарсы азаттық күресі. Ұлы жүз қазақтарының Қоқанға қарсы көтерілісі (1812 ж.)

Ресейдің ХІХ ғ. 20 – 40 жылдарындағы Қазақстандағы әкімшілік реформалары. Қазақстанда хандық билікті жою. М.М.Сперанскийдің «Сібір қазақтар туралы Жарғысы» (1822 ж.) Әкімшілік басқарудағы өзгерістер Орта жүзде сыртқы округтар мен округтік приказдардың ашылуы. 1824 ж. Орынбор аймағын басқарудағы өзгертуге байланысты азиялық істер Комитетінің пікірі. Кіші жүзде 1831 ж. Ара қашықтық жүйесінің енгізілуі және жүзді арақашықтықтарына бөлу. 1844 ж. Орынбор қырғыздарын (қазақтарын) басқару туралы ереже.

Қазақ халқының ХУІІІ ғ. – ХІХ ғ. Бірінші жартысындағы халық азаттық қозғалыстары. Негізгі кезеңдері, нәтижелері, проблемалары.

Кіші жүздегі Сырым Датұлы бастаған халық - азаттық қозғалысы (1783 – 1797 жж.) Көтерілістің басталуы және барысы, оның сипаты және қозғаушы күштері. Сұлтандардың, билер мен старшындардың көтерілістегі ұстанған бағыттар мен рөлдері. Генерал – губернатор О. Игельстром реформаларының жобасы.

Шекаралық соттың және шекаралық жазалаушылықтың құрылуы. Көтерілісшілер қозғалысының 1790 – жылдардағы жаңа қарқыны. Царизмның отарлық саясатының әдістеріндегі өзгерістер. Ералы (1792 – 1794жж.) Есім (1795 – 1797 жж.) хандардың ішкі саясаты. Көтерілістік қозғалыстың күшеюі. Көтерілістің жеңілу себептері және маңызы. Сырым Датұлының Хиуа хандығына кетуі. Сырым батыр халықтық шығармаларда және тарихи әдебиетте.

Бөкей хандығындағы 1836 – 1838 жж. Қазақтар көтерілісі. Бөкей хандығындағы (Ішкі орда) жер мәселесінің шиеленісуі. Шаруалар назарлығының өсуі 1827 – 1829 жж. толқулар. Бөкей хандығындағы Исатай Тайманұлы бастаған хандықтық көтеріліс (1836 – 1838 жж.) Көтерілістің қозғаушы күштері, сипаты, кезеңдері, оның маңызы.

Қазақстанның Ресей империясына қосылуының аяқталуы. 1839 ж. Хиуа жорығы және оның нәтижелері. Сырдария шекаралық сызығының жасалуы. Ұлы жүз сұлтаны Сүйік Абылайханұлының Ресей бодандығын қабылдауы. Ұлы жүз қазақтарын Ресей бодандығына қабылдау туралы І Александрдың грамотасы. Жетісу сұлтандарының 1844 ж. Ресей бодандығын қабылдау. Алатау округының құрылуы. Ұлы орданың Прениставы және оның өкілеттіліктері. Полковник Бларамбергтің басқарудағы топтың Ақ Мешіт қамалын қоршауға алуы В.Перовскийдің 1853 ж. жорығы. Қоқан үстемдігіне қарсы қазақтардың 1858 ж. Көтерілісі. Жетісудағы 1860 ж. әскери операциялар. Ұзын - Ағаш шайқасы. Әулие – Атаның, Меркенің, Түркістанның, Шымкенттің, Сайрамның алынуы. Жетісу мен Оңтүстік Қазақстанның Ресей құрамына кіруі. Қазақстанның Ресейге қосылуы тарихының тарихнамасы.

ХІХ ғ. екінші жартысындағы Қазақстанның әлеуметтік - экономикалық және саяси дамуы. Қазақстанның экономикалық және әлеуметтік - саяси жағдайының ерекшеліктері. Қазақ ауылы. Жатақтар. Жетісудағы жер өңдеудің дамуы. Сауда. Жәрменкелер. Кәсіпшіліктер. Урбанизация үдерістері. Қалалардың әлеуметтік - мәдени бейнесі. Банктік – ақша қатынастар. Өлкедегі қатынас және сауда жолдары. Бұқтырманьың, Перопавловскінің, Семейдің Син - Цзянмен сауда орталықтарына айналуы. Сауда қатынастарының әрі қарай дамуы. Қазақ - Қытай сауда байланыстарының әлсіреуі.

ХІХ ғ. екінші жартысындағы Қазақстандағы патша өкіметінің әкімшілік реформалары. Реформалардың дайындалуы. Патша өкіметінің Қазақстандағы реформалар жобасын жасау бойынша Далалық комиссисиясының іс - әрекеті. «Жетісу және Сырдария облыстарындағы басқару туралы уақытша ережелер» (1867 ж.) мазмұны және «Орынбор және Батыс - Сібір генерал - губернаторлығының далалық

облыстардағы басқару туралы Уақытша ережелері». Өлкедегі әскери – әкімшілік басқару ерекшеліктері. Әкімшілік құрылым және басқару жүйесін қайта құру. Сот жүйесіндегі өзгерістер. Жер мәселесі. Ағарту, рухани, діни басқару және медициналық қызмет ету жүйесінің жайы. Салық салу жүйесіндегі өзгерістер. Қазақ өлкесіндегі Ресей отаршылдық билігінің нығаюы. Жетісу казак әскері.

Қазақтардың 1868 – 1869 ж. Торғай, Орал облыстарындағы және 1870 ж. Маңғыстаудағы көтерілістерінің себептері, сипаты және барысы.

1886 ж. «Түркістан өлкесін» басқару туралы Ереже. Әкімшілік құрылымның ерекшеліктері. Далалық облыстарды басқару туралы 1891 ж. Ереже. Көшпелі және отырықшы тұрғындарды жерге орналастыру бойынша өзгерістер. Сот ісі құрылымдағы өзгерістер, сот ісіне енгізген жаңалықтардың мәні. Салық реформалары.

Қазақстандағы ХХ ғасырдың бас кезіндегі қоныс аудару саясаты және столыпиндік модернизация. Қоныстандыру қозғалысы және оның сатылары. ХІХ ғ. 60 – 90 жылдарындағы қоныстандыру мәселесі. Ресей шаруаларын Қазақстанға қоныс аудару туралы «Уақытша ережелер». Қазақстанға ұйғырлар мен дүнгендердің қоныс аударуы. Қоныс аударудың себептері. Ұйғыр және дүнгендердің шаруашылығы, жер өңдеудің дамуы және мәдениеттің дамуы. Қазақстан аумағы Ф. Щербин, В. Кузнецов, П. Румянцев экспедицияларының зерттеулері. Қоныстандыру туралы заңнамалар және олардың сипаты, ауылдық тоғышарлар және мешань - жер өңдеушілердің қоныстандыру туралы «Уақытша ережелер» және 1904 ж. 6 маусымдағы нұсқаулар. Қоныс аударушылар деревнясы. Жерді пайдалану жүйесі және аграрлық мәселенің шиеленісуі. Столыпіннің аграрлық реформаларының салдары ХІХ ғ. соңындағы Қазақстан тұрғындарының этнодемографиялық сипаттамасы.

Қазақстандағы ұлттық қозғалыстың ерекшеліктері (ХІХ ғ. соңғы ширегі - ХХ ғ. басы). Ресей империясы мұсылмандырының реформаторлық қозғалысы. Қазақстандағы жадидтік мектептер мен медреселер. 1905 – 1907 жылдарындағы орыс төңкерісі және марксистік, социал - демократиялық, кадеттік топтар мен ағымдардың қалыптасуы. 1905 жылғы Қарқаралы петициясы. Қазақ элитасы өкілдерінің жалпы ресейлік мұсылман съездеріне (Н- Новгород, 1905; С- Петербор, 1906; Н – Новгород, 1906, 1907) қатысуы. «Иттифак – эль – муслиминің» (Мұсылмандар одағы) ресей мұсылмандарының қоғамдық - саяси қозғалысының қалыптастырудағы рөлі, казак зиялыларының империяның түрік халықтарының азаттық қозғалысына қатысуы. Қазақтардың Ресейдің І – ІІ Мемлекеттік Думасының қызметіне қатысуы. Мемлекеттік Думаның мұсылман фракциясы Аграрлық мәселе және казак депутаттары А. Бірімжанов пен Б. Қаратаевтың сөз сөйлеуі.

Қазақ саяси, зияткерлік, рухани элитасы (Ә. Бөкейханов, М. Дулатов, А. Байтұрсынов, Х. Досмұхамедов, Ж. Досмұхамедов, М. Тынышбаев, Ш. Құдайбердіұлы және т.б.) Қазақ халқының ұлттық сана - сезімін қалыптастырудағы «Қазақ» газетінің және «Айқап» журналының рөлі.

Қазақстандағы және Орта Азиядағы 1916 ж. ұлт – азаттық қозғалыстары.

Қазақ өлкесі бірінші дүниежүзілік соғыс жылдарында Қазақстандағы әскери тұтқындар. Қазақстан аумағындағы халық бұқарасы жағдайының құлдырауы . Жалпыұлттық дағдарыстың пісіп жетілуі .

Бұратаналарды тыл жұмыстарына тарту туралы 1916 ж. 25 маусымдағы Жарлық, оның халыққа қарсы мәні. 1916 ж. ұлт - азаттық көтеріліс , оның себептері , қозғаушы күштері, басталуы, барысы және негізгі кезеңдері.

Қозғалыс көшбасшылар : Амангелді Иманов , Тоқаш Бокин , Бекболат Әшекеев , Әбдіғапар Жанбосынов және басқалары. Үкіметтің жазалау шараларының және орыс әскерінің соғыс әрекеттері. Көтерілістің жеңілу себептері және тарихи маңызы .

Патша өкіметінің қуғындау шараларының салдарлары. Қазақтардың Қытайға (Құлжа өлкесіне , Қашқарияға), Ауғанстанға жаппай қоныс аударының алғашқы толқыны .

Қазақ зиялыларының 1916 ж. көтеріліске қатынасы . Қазақстанның қазіргі заман тарихнамасындағы 1916 жылғы көтеріліске баға берудегі жаңа көзқарас.

Қазақстан 1917 жылғы екі орыс төңкерісінің арасында

Ұлт - азаттық және ұлттық - демократиялық қозғалыс . Ресейдегі Ақпан буржуазиялық – демократиялық төңкеріс және оның Қазақстанға әсер етуінің ерекшеліктері. Кенес өкіметі ұйымдарының құрылуы .

1917 жылдың көктемі мен жазындағы саяси партиялар және ағымдар . Большевиктер , кадеттер , жерлер , «Алаш» қозғалысы мен партиясы , «Үш жүз» , «Шуро – и – исламия» , «Шуро – и улемия» және т.б.

Жаңа замандағы ұлттық идеяның , ұлттық мемлекеттіліктің эволюциясы.

ХҮІІІ – ХХғғ. бас кезіндегі қазақ халқының ұлттық санасының өсуі. Жаңа замандағы Шығыс халықтарының ұлттық қайта өрлеу үшін азаттық күресі тарихи ағымындағы Қазақстанның орны .

ХҮІІІ – ХХғғ. басындағы Қазақстан мәдениеті

ХҮІІІ ғ. Қазақстандағы Ресей экспедициялары. Ауызша шығармашылық және ондағы халық бұқарасының көрінісі. Ақын - жыраулар шығармашылығы: Бұқар Қалқаманұлы (1693 – 1768) , Ақтамберді (1675 – 1768) , Шал (1748 – 1819) , Тәттіқара , Үмбетей мұраларының негізгі идеялары : адамгершілік , әділеттілік , ел бірлігі , Отанға қызмет ету. Халық шығармашылығындағы батырлар : Қабанбай , Жәнібек . Ән циклы. Елім – ай. «Шаңды жорық» , «Қозы Көрпеш – Баян сұлу» , «Қыз Жібек». Эпикалық шығармалар «Арқалық батыр». Әуен шығармашылығы . «Абылай маршы» , «Асау Барақ» , «Сырым сазы» күйі және т.б. Шешендік өнер үлгілері . Төле би , Қаз дауысты Қазыбек би , Әйтеке би және т.б.

Ауызша шығармашылық және әдебиет . Суырып - салма ақындар : Шөже , Сара , Майкөт Сүйінбай , Жаяу - Мұса , Ноғайбай , Шортанбай Қанайұлы , Дулат Бабатайұлы(1802 – 1874).

ХІХ ғ. Азаттық күресте халық ақындарының рөлі . Махамбет Өтемісұлының шығармашылығы . Қазақ халқының ән және саз мәдениеті. Тәттімбет Қазанғапұлы (1815

– 1862). Орыс жер аударылғандардың (Г.С. Карелин, М.М. Муравьев – Апостол , Ф.М. Достоевский және т.б.) Қазақстанды зерттеудегі және мәдениетін дамытудағы рөлі. Ұлы орыс ақыны А.С. Пушкин Қазақстанда. Қазақстанның өндіргіш күштері , тұрмысы және мәдениетін орыс ғалымдарының зерттеуі . А.И. Левшин және оның “ Қырғыз - қазақ , немесе қырғыз - қайсақ ордалары мен далаларының сипаттамасы ” еңбегінің маңызы . В.И. Дальдің Қазақстанда орыс білімінің таралуы .

Ағартушы - ғалым Ш.Ш. Уәлиханов (1835 – 1865 жж.) және оның Қазақстанның , онымен шекаралас Шығыс аймақтарының тарихы , географиясы , экономикасы мен мәдениеті бойынша ғылыми мұрасы .

Халық ағартушылығының жайы. Ресей оқу орындарындағы қазақ жастары. Педагог , ағартушы , жазушы , ғалым , этнограф – Ы. Алтынсарин (1841 – 1889 жж.) Ы. Алтынсариннің қазақ әдеби тілі мен этнографиясының дамуына қосқан үлесі . Ы. Алтынсариннің ағартушылық қызметінің маңызы.

Ұлы ақын - ағартушысы - Абай Құнанбайұлы . Абай – қазақ жазба әдебиетінің негізін қалаушы. Абай және Е. П. Михаэлис . Абайдың әуендік мұрасы . Қазақ халқының тарихи мен мәдениетіндегі Абай Құнанбайұлының тарихи орны.

XIX ғасырдың екінші жартысында Қазақстанда ғылымның және ғылым ордаларының дамуы. Кітапханалардың ашылуы. Қазақстанды зерттеу П.П. Семенов - Тянь – Шанскийдің, Н.А. Северцовің , А.В. Мушкетовтің, В.В. Радловтың , Л. Мейердің , М. Красовскийдің, А.И. Домромысловтың қосқан үлесі . Ғылыми қоғамдардың пайда болуы . Орыс географиялық қоғамдарының (Орынборлық , Семейлік , Түркістандық бөлімдері) бөлімдері мен бөлімшелер қызметінің маңызы . Статистикалық комитеттер және олардың қызметі . Қазақ университеті қарамағындағы тарих , археология және этнология қоғамы Орынборлық ғылыми мұрағат комиссиясы .

Өнер және саз мәдениеті . Бейнелеу өнеріндегі Қазақстан тақырыбы Құрманғазы Сағырбайұлы, Даулеткерей Шығайұлы , Тәттімбет Қазанғапұлы , Біржанқожаұлы , Ақансері – Ақжігіт Қорамсаұлы.

Ұлттық сананың қайта жаңғыруы. Қазақ демократиялық әдебиеті . Орыс - қазақ мектептері тобының көбеюі. Мектептер және медреселер. Жадидиз және оның Қазақ даласына әсері. Ресейдің жоғарғы оқу орындарындағы қазақтар. Ауызша халық шығармашылығы және әуен мәдениеті. Күйші сазгерлер : Қазанғап Тлепбергенұлы (1854 – 1921) , Ыбрай Сандыбайұлы (1856 – 1930), Сеитеп Оразалыұлы (1861 – 1933), Дина Нүрпейісқызы (1861 - 1955), Естай Беркімбауұлы (1874 – 1946). Қазақ тілінде тұңғыш мерзімді басылымдар «Айқап» журналы және Мұқамеджан Сералин (1872 – 1929). Спандияр Көбеев (1878 – 1956), оның педагогикалық және жазушылық қызметі . Сұлтанмахмұт Торайғыров (1893 – 1920), лирикалық бағыттағы ақын және прозаик және т.б. «Қазақ» , «Вақыт» , «Шура» , «Ақмулла» газеттерінің қазақ халқының ұлттық өзіндік санасын қалыптастырудағы рөлі. А. Байтұрсынов , Ә. Бөкейханов , М. Дулатов және жалпыресейлік мұсылман қозғалысы. Қазақстан аумағындағы мұсылман қайырымдылық қоғамдары.

Қазақ халқының материалдық және рухани мәдениетінің әлемдік мұрадағы рөлі және орны. Қазақ зияткерлік - рухани элитасының мұрасы.

БЛОК 4.КЕҢЕСТІК КЕЗЕҢДЕГІ ҚАЗАҚСТАН

1917 ж.Қазан төңкерісі және оның алғы шарттары. Төңкеріске қоғамның әртүрлі әлеуметтік топтардың қатынасы.Қазанның әлеуметтік базасы және қозғаушы күштері туралы пікір-таластар («Отар төңкерісі», «қала төңкерісі» және т.б. мәселелріне).

Қазақстанда кеңес өкіметін орнатудың ерекшеліктері.Өлкедегі әлеуметтік-саяси ахуал.Азаматтық қарсылықтардың басталуы.ІІ жалпықазақ съезі және оның ұлттық автономия туралы шешімі, «Алаш» партиясы саяси күштің факторы ретінде «Қоқан автономиясын» талұандау.Кеңестердің алғашқы әлеуметтік-таптық акциялары және оларды ұоғамның қабылдауы.

Азамат соғысы (1918-1920жж.) халық трагедиясы

Болшевиктердің Кеңестерді монополизациялауы.Саяси ахуалдың шиеленісуі және азаматтық қарсылықтың одан әрі өршуі.Қазақстанның солтүстігінде ,солтүстік-шығысында Кеңес өкіметінің құлатылуы.Өлкенің батысы мен оңтүстігінде оқиғалар.Жетісу,Орал,Шығыс,Ақтөбе және Түркістан майдандарының құрылуы.Черкасск қорғанысы.Халық әртүрлі жақтарында :азамат соғысындағы қоғамның әскери дифференциясы. «Ақ» және «Қызыл» террор.оғыс кезеңіндегі саяси партиялар мен қоғамдық қозғалыстардың рөлі жіне орны. «Төңкерістік» және «Төңкеріске қарсы» биліктердің идеологиясы,саясаты және тәжірибесі.Азамат соғысының әлеуметтік-экономикалық және саяси салдары.

Қазақ кеңестік мемлекеттілігінің құрылуы.

Таптық принципке негізделген ұлттық мемлекеттік құрылыстың кеңестік үлгісінің жүзеге асырылуының басталуы.Қазақ өлкесін басқару бойынша төңкерістік комитеттің құрылуы.Ревкомдардан Кеңестерге көшу.РСФСРБОАҚ мен ХКК-нің Түркістан ісі жөніндегіКомиссиясының қызметі.Кеңес үкіметінің 1920 ж.26 тамыздағы «Автономиялы Қырғыз (қазақ) социалистік Кеңестік республикасын құру туралы»Декреті.ҚАКСР Кеңестерінің Құрылтай съезі, «Қазақ АКСР еңбекшілері құқықтарның Декларациясы» жіне оның мазмұны.Республиканың Орталық Атқару Комитеті мен Халық Комиссарлар Кеңесінің құрылуы.

Қазақстандағы «Әскери коммунизм» саясаты (1918-1921 ж.наурыз)

«Соғыс комунизмі» большевиктердің «тауарсыз утопиясын» іске асырудағы алғашқы әрекеті.Өнеркәсіпті национализациялау.Сауда,тауар-ақша қатынастарын тоқтату ,тауар-ақша қатынастарын экономикадан тыс нұсқаушы-таратушы жүйеге,яғни экономикалық ынталандыруға ауыстырып жіберу(сауда еркіндігіне тиым салу,еңбек ақының натуралдану және т.б.) Экономиканы басқаруды орталықтандыру.Азық-түлік диктатурасын ендіру (мемлекеттің ауыл шаруашылығы өнімдерін дайындауға және бөлуге монополия орнату – азық-түлік салғырты).Өндіріс тәсілдерін (жерді,еңбек малын,еңбек құралдарын) жалға алуға және жалдау-жалға беру қатынастарына (жалдамалы еңбекке) тиым салу.«Таптық террордың»күшеюі.Экономикалық дағдарыс-«Әскери коммунизм»саясатына бағытталған реакция.Өнеркәсіптің құлдырауы.ауыл шаруашылығы өнімінің кері кетуі.

1921-1922 жж.аштықтың қайыршылық масштабы.Қоғамда әлеуметтік шиеленісудің өсуі және саяси жағдарыс.Шаруалардың қарсылық қозғалыстары:өлкедегі кеңеске қарсы көтерілістер.

ЖЭС кезеңіндегі Қазақстан.

ЖЭС-ке көшудің әлеуметтік-экономикалық және саяси алғышарттары және Қазақстанның жаңа экономикалық саясатқа өтуінің өзіндік ерекшеліктері. Орта және ұсақ өнеркәсіп орындарын денационализациялау. Тауар-ақша қатынастары қызметінің ұлғаюы (саудаға еркіндік беру, еңбекке заттай ақ төлеуді ақшамен ауыстыру, 1922-1924 жж. ақша реформасы). Азық-түлік диктатурасын жою (алым-салық салғыртын салық қатынастарымен ауыстыру). Шетелдік капитал тарту.

Социалистік, капиталистікке дейінгі және стихиялық-рыноктың үрдістердің күресі: «кімді кім жеңеді» мәселесі. Экономикада көпукладты құрылымның қалыптасуы. Қазақстанның оңтүстігінде жер-су реформасы және оның қорытындылары.

ЖЭС-тің әлеуметтік-экономикалық қорытындылары. Өнеркәсіпті, көлікті және ауыл шаруашылығын қалпына келтірудің басталуы. Сауданың дамуы. Тарихнамадағы ЖЭС-ті аяқтау кезеңі туралы мәселелер.

ЖЭС идеялогиясынан бас тартудың басталуы. 1927-1928 жылдардағы ауыл шаруашылығы өнімдерін жайындау дағдарысы. Ауыл шаруашылығы өнімдерін күш көрсету арқылы дайындауға өту. Салық режимінің күшеюі. Шаруаларға қарсы жаппай қуғын сүргіннің басталуы.

Өлкедегі Кеңестік мемлекет құрылысы.

Кеңестік Орталық Азияның аумақтық-әкімшілік құрылысы. Қазан жерлерінің ұлттық-аумақтық межелеу нәтижесінде КАКСР құрамына қайта қосылу. Демографиялық ахуал: 1926 жылғы халық санағы.

Қоғамдық-саяси оппозиция. Ауылдағы кеңестік «таптық» реформалар егістік және шабындық жерлерді қайта бөлу, «жартылай феодал-байлардың» мал-мүлкін тәркілеу Қазақстанның дәстүрлі құрылымына қарсы алғашқы соққы, несие және салық саясатындағы большевиктік «әлеуметтік әділдік» идеясы.

Өлкедегі қоғамдық-саяси және идеялық күрес. «Кіші Қазан» саясаты және қазақ ауылын күштеп кеңестендіру: Ф.И. Голощекин және оның креатурасы Оппозиция. Республиканың әлеуметтік-экономикалық дамуы жолдары туралы пікір-таластар: мал және астық өндіру шаруашылықтарының, индустрияландырудың және мәдени құрылыс мәселелерін және болашағын талқылау.

Өлкедегі мәдени өмір. Ұлт зиялыларының идеялық көзқарастары Мағжан Жұмабаевтің, Ахмет Байтұрсыновтың, Жүсіпбек Аймауытовтың, Міржақып Дулатовтың, Әлихан Бөкейхановтың, Шәкәрім Құдайбердіұлының қызметі және шығармашылығы. Жаңа кеңестік зиялылардың қалыптасуы.

Ауыл шаруашылығын ұйымдастыру – Қазақстан шаруаларының трагедиясы.

«Сталиндік аграрлық төңкеріс» өнеркәсіптік модернизацияны толықтыруға отырықшылыққа көшірудің күштеу саясаты. Кулакбай шаруашылықтарын жою бағыты. Байлар мүлкін тәркілеу туралы декрет (1918 ж.) «кулаксыздандырылғандарды» қамауға алу, жаппай жер аудару. БКП(б) XV съезі және ауыл шаруашылығын ұйымдастыруға бағыт (1927 ж.) Қазақстанның дәстүрлі құрылымын түбегейлі құрту және оның қайғылы зардаптары. Қазақстандағы 1932-1933 жж. аштық – XX жүзжылдықтың гуманитарлық апаты. Ашаршылықтың себептері: ет дайындау компаниялары, ұйымдастыруды волонтаристік-күштеу әдістерімен дайындау. Т. Рұсқұловтың Сталинге хаттары.

Ашаршылықтың қайғылы салдары. Қазақстан байырғы тұрғындарының орны толмас азаюының масштабтары. Эпидемиялар, Өытай және шекаралас аймақтарға ауған

босқындар легі. Шаруалардың қарсылық қозғалыстары. Созақ көтерілісі. Кеңестік тәртіптің халықтық бой көтерулерді басуы.

Индустрализациялау: сипаты, қарқыны, нәтижелері.

КСРО-ның халық шаруашылығын дамытудың бірінші: бес жылдық жоспары және ондағы Қазақстанның орны. Индустрияландырудың қарқыны және өнеркәсіп секторларын дамыту туралы пікір таластар. С.Сәдуақасовтың поэзиясы. Индустрияландыру үшін қордың негізгі көздері. Республиканың өнеркәсіп инфрақұрылымының кеңейуі. Жол қатынастарын салу. Өндіргіш күштер құрылымы сипаттамасын трансформациялау : өндіруші сектор оның доменанты ретінде (шикізат өндіретін салаларға бағыт ұстау). Жұмысшы табының ұлттық мамандарын қалыптастырудың өзіндік ерекшеліктер. Урбандалу үрдістері.

Кеңестік мәдени модернизация

Халыққа білім беру. Ересек тұрғындар арасында сауатсыздықты жою. Мектеп құрылысы туралы пікір талас. Латындандырылған алфавитке көшу.

Зиялылардың 20-30-жж. Халыққа білім берудің жаңа жүйесін құруға қосқан үлесі. Білім беру мектептерінің жетістіктері. Орта арнайы оқу орындары. Қазақстанның алғашқы жоғары оқу орындары. Ғылымның қалыптасуы және ғылыми мекемелердің құрылуы. Қазақстанды зерттеу қоғамы. КСРО ҒА Қазақ филиалының (Қаз. ҒФА) қызметі. Қаз АКСР халық ағарту комиссариаты. А.байтұрсыновтың және басқа мәдениет қайраткерлерінің ұлттық шығармашылық зиялыларды біріктірудегі рөлі.

Қазақ кеңестік әдебиеттің қалыптасуы. С. Сейфуллин, И. Жансүгіров, Ж. Аймауытов, М. Дулатов, Б. Майлин, М. Әуезов, М. Жұмабаев, С. Мұқанов, Мүсірепов және т.б. И. Анов, И. Шухов, Д. Снегин, Х. Алиев, М. Хамраев және т.б. Ұлттық драма театрының қалыптасуы.

1936 ж. Қазақстан өнері мен әдебиетінің Мәскеудегі алғашқы онкүндігі. Бейнелеу өнері (Н.Хлудов, Ә.Хастеев). Кітап басу және баспа. Қазақстандағы мәдени құрылыстың тәжірибесі. Мәдени құрылыстың қайшылықтары, келеңсіз және ұтымды тұстары. Ұлт зиялыларының қайғылы тағдыры.

1920 ж. Соңы – 1930 жылдарындағы Қазақстанның қоғамдық-саяси және әлеуметтік-демографиялық дамуы.

Саяси және идеялық оппозицияны жазалау. Социализм жолында өрлеуде таптық күрестің шиеленісуі туралы сталиндік тезис. Жаппай саяси қуғын сүргін. Қазақстандағы ГУЛАГ.

КАКСР-ның одақтас республика болып қайта құрылуы. Қазақстан кеңестерінің X Төтенше съезі.

Республика тұрғындарының әлеуметтік, демографиялық және этникалық құрылымының динамикасы. (1937 ж қуғындаған халық санағы материалдары және бұрмаланған санақ мәліметтері.)

Қазақстан 1941-1945 жж. Ұлы Отан соғысы дәуірінде.

Фашистік Германияның КСРО-ға шабуылы. Соғыстың басталуы, оның сипаты. Қазақстан аумағы фашистік Германияны жоспарларында. Брест қамалын қорғаушылардың ерліктері. Қазақстандықтардың Мәскеу мен Ленинград үшін шайқастардағы ерліктері. Алғашқы қазақстандық батырлар Қазақстандықтардың неміс әскерлерін Сталинград түбінде талқандаудағы әскери ерліктері. Неміс фашист әскерлерін Курскі даласында талқандау және оған қазақстандықтардың қатысуы.

Қазақстандықтардың Украинаны және басқа да туысқан республикалардың аумақтарын басқыншылардан босатуға қатысуы.

Қазақстанның адам және экономикалық ресурстарын жауға соққы беруге мобилизациялау. Өлке экономикасын соғыс жағдайына беймдеу. Кеңес мемлекетінің Қазақстандағы соғыс өнеркәсібін дамыту жөніндегі шаралары. Тылдан майданында сияқты Республика жұмысшылары мен шаруаларының еңбектегі ерліктері. Әйелдер мен жастардың Қазақстан халық шаруашылығындағы рөлі. Уақытша оккупацияланған аумақтардың тұрғындарын Қазақстанға эвакуациялау. Көшілірген кәсіпорындарды, халықты және мәдени құндылықтарды қабылдау, орналастыру. Кеңес ғылымы мен мәдениетінің Қазақстанға көшірілген ғылым және мәдениет қайрапкерлері және олардың республиканы дамытуға қосқан үлесі.

Майданға бүкілхалықтық көмек. Қорғаныс қорына қаржы жинау Қазақстандықтардың танк колонналарын, авиация эскадрилияларын құруға қатысу. Қазақстанның азат етілген аудандардың халық шаруашылығын қалпына келтіруге көмектесуі.

Қазақстандықтардың оккупацияланған аудандардағы партизандық және Еуропадағы Қарсыласу қозғалыстарына қатысуы. Қазақстандық партизандардың Украинаның, Беларусияның және РКФСР-дің солтүстік батыс облыстарын басқыншылардан азат етуге қосқан үлесі.

Қазақстан Ұлы Отан соғысының аяқталу сатысында (1944-1945 жж.). Қазақстандықтардың Орталық және Оңтүстік шығыс Еуропа халықтарын фашистік басқыншылардан азат ету шайқастарына және Берлинге шабуыл жасауға қатысуы.

Қазақстан соғыстан кейінгі жылдарда (1946-1953 жж.)

Республикадағы әлеуметтік – экономикалық және қоғамдық-саяси ахуал. Экономиканы бейбіт өмірге лайық қайта құру. Қазақстан аумағында ядролық полигондарды құру. Жаңа идеологиялық компаниялар. Зиялылар қатаң бақылауға алу. Саяси қуғын-сүргіннің жалғасуы. Е.Бекмаханов ісі «Лагерлік экономика» (Карлаг, Степлаг және басқалар).

Қазақстан «Хрущев декадасы» жылдарында (1953-1964)

Ауыл шаруашылығын реформалауға бағыт алу (1953 ж, қыркүйек), СОКП Орталық Комитеті пленумы және оның шешімдері (ауыл шаруашылық өнімдерін сатып алу бағасының өсуі, ауыл шаруашылығы салықтарының кемуі). СОКП XX съезі – Сталиннің жеке басына табынудың айыпталуы, бірақ сталинизмнен түбегейлі бас тарту емес. Экономиканы басқаруды реформалау совнархоздар халық шаруашылығын басқарудың аумақтық – өндірістік принципі ретінде).

Қазақстанда тың және тыңайған жерлерді игеру экономиканы экстенсивтендіру бағытының жалғасы ретінде . «Тыңның» экономикалық, экологиялық және әлеуметтік-демографиялық салдары.

Өнеркәсіп пен көліктің дамуы. Қала құрылысын құрастырушы өндірістің және жаңа қалалардың қалыптасуы. Әскери-өнеркәсіптік кешен. «Байқоңыр» космодромын салу. Тұрғындардың урбандану үрдісінің дамуы. Хрущевтік әлеуметтік сағымдар (Американы ет, сүт, май өндіруден қуып жетіп, басып озу, «қала мен ауыл арасындағы айырмашылықтарды теңестіту» және т.б.). Қазақстанға көші-қон легінің күшеюі. Тұрғындардың саны мен құрамындағы өзгерістер. Тұрғындардың игілігі саласындағы жағымды өзгерістер (тұрғын үй-коммуналдық құрылыс, халық тқтынатын тауарларды өндіруді ұлғайту, олардың түрлерін кеңейту. т.б.). Қоғамдық-саяси өмірдегі «жылымық». Ғылым мен мәдениеттің дамуы.

Қазақстан кеңестік экономикалық және әлеуметтік-саяси жүйенің дағдарысының өршуі кезеңінде (1964-1985 жж.)

Өмірлік-өміршіл жүйе ретінде өсуі. Экономика дамуының экстенсивті сипатының жалғасуы. «Дамусыз өсу» - экономиканың басты сипаты. Экономиканы реформалаудағы сәтсіздіктер. Қоғамды басқару салаларының одан ары бюрократиялануы. Одақтық халық шаруашылығы кешеніндегі Қазақстан рөлінің артуы. Халық тұрғындарының әлеуметтік және демографиялық құрылымындағы өзгерістер. Тұрғындардың өмір сүру деңгейінің және сапасының стагнациясы. Тауар тапшылығы мәселесінің артуы. Экологиялық мәселелердің шешілуі. Ғылым және білім беру. Мәдениет және қоғамның рухани өмірі.

Қазақстандағы «қайта құру» саясаты (1985-1991)

«Қайта құрудың» негізгі сатылары және олардың сипаттамасы. Өміршіл-әкімшіл жүйенің реформалауға иемсіздігі: жүйелік дағдарыстың қарқынды өсуі. Социалистік жүйе жағдайында қоғамдық қатынастарды өсуі. Социалистік жүйе жағдайында қоғамдық қатынастарды демократияландыру туралы сағымның ыдырауы.

Формальды емес бірлестіктер құру әрекеттері: экологиялық және ұлттық-мәдени қозғалыстардан алғашқы қоғамдық-саяси бірлестіктерге дейін.

КСРО-ның ыдырауы қарсаңындағы жүйелі дағдарыстың шиеленісуі. Кеңестік экономика мен әлеуметтік-саяси үлгісін дамыту халықтардың өзін-өзі тану үмітінің ақталмауы.

БЛОК 5. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН.

Қазақстан тәуелсіздігінің жариялануы және ҚР мемлекеттік құрылысы

Тәуелсіздікті жариялау қарсаңындағы Қазақстандағы қоғамдық-саяси жағдай. Тұңғыш рет Қазақстан Президентінің бүкілхалықтық сайлауы." «Қазақстан Республикасының Мемлекеттік Тәуелсіздігі туралы» Конституциялық Заңы.

Тәуелсіз Қазақстанды дамытудың мемлекеттік стратегиясының белгіленуі. Қоғамды демократияландыру үдерісінің күшейтілуі.

Қазақстан Республикасының мемлекеттік құрылымын жасақтау. Мемлекеттің ішкі және сыртқы саясатын қалыптастыру. Қоғамның конституциялық құрылысының негіздерін құру. ҚР мемлекеттік рәміздері: Туы, Елтаңбасы, Әнұранының бекітілуі. Қазақстан Республикасы Қарулы күштерінің құрылуы. Ұлттық армияның құрылуы.

Ұлттық валютаны енгізу және оның маңызы. Қазақстан Республикасының мемлекеттік шекарасын белгілеу. ҚР мемлекеттік шекарасын делимитация және демаркациялау нәтижелері. және Ұлттық қауіпсіздікті нығайту. Мемлекеттік бірегейлікті дамыту, азаматтық бейбітшілік пен саяси тұрақтылықты нығайту.

Қазақстан Республикасының қазіргі қолданыстағы Конституциясының Бүкілхалықтық референдум арқылы қабылдануы. Қазақстандағы парламентаризмнің дамуы. Атқарушы вертикаль ішіндегі мемлекеттік басқару жүйесін жаңғырту. Орталықсыздандыру, орталық пен өңірлер, мемлекеттік басқару деңгейлері арасындағы өкілеттіктердің аражігін ажырату. Жергілікті өзін-өзі басқару туралы заң. Құқық қорғау органдарын (сот, прокуратура, полиция, арнайы қауіпсіздік қызметтерін) құру. Құқықтық реформа және заңдарды ізгілендіру. Құқық қорғау жүйесін оңтайландыру азаматтардың құқықтары мен бостандықтарын қорғауды нығайту. «Сыбайлас жемқорлыққа қарсы күрес туралы» ҚР Заңы және оның нәтижелері.

«Қазақстан-2030» Стратегиясы. Қазақстан астанасының көшірілуі.

«Қазақстан-2050» Стратегиясы.

Экономикалық дамудың қазақстандық үлгісі

Егемендік жолындағы қиындықтар: экономикалық дағдарыс, әлеуметтік қиындықтар, өмір сүру деңгейінің төмендеуі, жұмыссыздық пен қылмыстың көбеюі. Жоспарлы экономикадан нарықтық экономикаға көшудің негізгі кезеңдері. Нарықтық экономикаға өту, жекеменшік институттардың орнығуы және Отандық бизнес негізінің қалануы. Жаңа экономикалық жүйені қалыптастырудағы қиыншылықтар мен кемшіліктер. Ұлттық валютаның енгізілуі. Ұлттық қордың құрылуы.

Қазақстанда ұлттық компаниялардың құрылуы. Экономиканың өнеркәсіп, аграрлық және қаржы-банк секторларын басымдықпен дамытудың келешегі. Қазіргі кезеңде Қазақстан экономикасын реформалау бағыттары.

БҰҰ-ның даму жөніндегі Бағдарламасы (БҰҰДБ), адамның даму мәселесі туралы есептер, Адам дамуының индексі (АДИ). Қазақстанда Адам дамуы туралы есептің тұңғыш басылымы.

Қазақстан Республикасының АҚШ, Батыс Еуропа, Оңтүстік Шығыс Азия, Таяу Шығыс елдерінің ірі компанияларымен сыртқы экономикалық ынтымақтастығы. Экономиканы дамытудағы «Нұрлы жол», «100 нақты қадам» бағдарламаларының жүзеге асырылуы.

Пандемиядан кейінгі кезеңдегі экономикалық даму. 2025 жылға дейінгі «Ұлттық даму жоспары». Ұлттық жобалар.

Қоғамдық-саяси даму және рухани даму

Дүниежүзі қазақтарының тұңғыш Құрылтайының шақырылуы және оның тарихи маңызы. Дүниежүзі қазақтарының Құрылтайлары (1992-2017 жж.). Қазақстан халықтарының форумы (1992 ж.). ҚР қоғамдық қозғалыстарының құрылуымен көп партиялық жүйенің қалыптасуы. Қазақстандағы көші-қон, демографиялық және халықтың этникалық құрылымындағы өзгерістер.

Тәуелсіздік жылдарындағы халық санақтары және оның қорытындылары (1999 ж., 2009 ж., 2021 ж.). Қазақстан халқының ұлтаралық келісімі – тәуелсіздік пен демократияны нығайтудың кепілі. Демократиялық үдерістердің дамуы, Парламент сайлауларына пропорционалдық жүйенің енгізілуі және партиялық тізім бойынша сайлау нәтижелері. Азаматтық институттардың дамуы. Азаматтық форумдар және олардың маңызы. ҚР ақпарат саясаты, БАҚ-ның дамуы. Қазақстан Республикасының Ұлттық Кеңесінің қызметі. Азаматтық қоғамды дамыту және демократияландыру жөнінде ұсыныстар дайындайтын Мәжілістің тұрақты ұйымы. Демократияландыру және азаматтық қоғам мәселелері жөніндегі Ұлттық комиссияның қызметі. Қазақстан Республикасының жастар саясаты және тарихпен тәрбиелеу шаралары. Құқық қорғау және сот орындарының қызметін жетілдіру. Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы Адам құқықтары жөніндегі Комиссия және оның қызметі. ҚР Адам құқықтары бойынша өкілдік институты (Омбудсмен).

Қазақстан Республикасы Президенті Қ.Ж. Тоқаевтың «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты мақаласының тарихи маңызы. Елді демократияландыруға, саяси жүйені жаңғыртуға бағытталған саясат. «Халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасы. Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі (ҚР Президенті Қ.К.Тоқаевтың 2021 жылы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы).

«Қаңтар оқиғасы». Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Ж. Тоқаевтың «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру жолы» атты Жолдауының мәні мен маңызы.

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2022 жылғы 16 наурыздағы «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру жолы» атты Қазақстан халқына Жолдауы. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2023 жылғы 1 қыркүйектегі «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауы.

Конституцияға түзетулер енгізу жөніндегі Референдум. *Демократиялық қайта құрулардың кеңеюі.* Қазақстанда Парламенттің рөлінің артуы және еліміздің саяси жүйесіндегі өзгерістер. Саяси партияларды тіркеу рәсімін жеңілдету. Ұлттық Құрылтайды құру.

Білім және ғылым жүйелеріндегі реформалар. «Болашақ» бағдарламасы. Денсаулық сақтау ісінің нарықтық экономика жағдайына көшуі.

«Мәдени мұра», «Тарих толқынында» мемлекеттік бағдарламалары: мақсаты мен негізгі кезеңдері. Мемлекеттік тілде гуманитарлық білім қорын құру. «Мәңгілік ел» идеясының негіздері. Тарихи сананы жаңғырту. «Ұлы даланың жетіқыры».

Тәуелсіз Қазақстанның конфессионалдық саясаты. Әлемдік және дәстүрлі діндер көшбасшыларының съездері. Діни экстремизм мен терроризм қаупі және оған қарсы күрес. «Жусан» операциясы.

Қазақстан Республикасының сыртқы саясаты және халықаралық қатынастары

ҚР сыртқы саясаты қалыптасуының негізгі факторлары. Геосаяси және геоэкономикалық факторлардың ҚР сыртқы саясатының негізгі принциптерінің қалыптасуына ықпалы. Қазақстанның посткеңестік кеңістіктегі интеграциялық үдерістреге қатысуы. ТМД. ҚР-ның Біріккен Ұлттар Ұйымына мүше болуы. Қазақстанның БҰҰ-дағы ұсыныстары. Қазақстан және ЕҚЫҰ. ҚР-ның РФ, АҚШ, ҚХР-мен қарым-қатынастарының қалыптасуы мен бағыттары, нәтижелері. ҚР-ның әлемдік қаржы институттары: Еуропалық даму және қалпына келтіру банкі, Азиялық және Ислам даму банкілерімен әріптестегі. Еуропалық вектордың жаңа бағыттары. Қазақстан Республикасының Орталық Азия республикаларымен қарым-қатынастары. Қазақстанның Каспий теңізінің халықаралық-құқықтық мәртебесі және мұнай экспорттаушы елдер ұйымымен (МЭҰ – ОПЕК) байланыстары бойынша ұстанымдары. Қазақстанның Таяу шығыстағы саясаты. Араб елдерімен және түркітілдес мемлекеттердің халықаралық ұйымдарымен қарым-қатынастары. Түркі әлемі интеграциясының бүгінгі бағыттары. Қазақстанның Оңтүстік және Оңтүстік шығыс Азия елдерімен қарым-қатынастары. Қазақстанның қауіпсіздік бойынша халықаралық және аймақтық ұйымдармен ынтымақтасығы. Халықаралық терроризм мен жаһандық қауіп-қатерлердің күшеюі жағдайындағы өзара сенім мен сұхбаттастықты нығайту бойынша бастамалары. Қазақстан Республикасының Азиядағы өзара ықпалдастық және сенім жөніндегі Кеңес (АӨЫСШ) ұйымдастыру бастамалары. ШЫҰ. Қазақстан Республикасы және Солтүстік Атлант альянсы (САКУ - НАТО). Қауіпсіздіктің жаңа геосаяси мәселелері. Замануи сыртқы қауіптердің алдын алу.

Негізгі әдебиеттер:

1. Қазақстан (Қазақ елі) тарихы: – Алматы: Қазақ университеті, 2018. – 570 б.
2. Қазақстан (Қазақ елі) тарихы: 4 кітап: Тәуелсіз Қазақстан: алғышарттары және

- қалыптасуы. – Алматы: Қазақ университеті, 2022. – 570 б.
3. Тоқаев Қ.К. Қазақстан Республикасының дипломатиясы. – Алматы, 2002.
 2. Абылхожин Ж.Б. Страна в сердце Евразии: Сюжеты по истории Казахстана. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 280 с.
 4. Қойгелдиев М. Алаш қозғалысы. – Алматы: Мектеп, 2017. – 656 б.
 5. Абылхожин Ж.Б. Постсталинский период в истории советского Казахстана: череда обреченных реформ и несостоявшихся деклараций (1953 - 1991 гг.). – Алматы, КБТУ, 2019. – 465 с.
 6. Тоқаев Қ.К. Под стягом независимости: Очерки о внешней политике Казахстана. – Алматы: Білім, 1997. – 736 с.
 7. Ұлы Дала тарихы: учебное пособие. Кан Г.В., Тугжанов Е.Л. – Астана: Жасыл Орда, 2015. – 328 с.
 8. Тоқаев Қ.К. Қазақстан Республикасының дипломатиясы. – Алматы, 2002.
 9. Исмагулов О., Исмагулова А. Происхождение казахского народа. По данным физической антропологии. – Алматы, 2017. – 196 с.
 10. Харари Ю.Н. Sapiens. Адамзаттың қысқаша тарихы. – Алматы.: (Ұлттық аударма бюросы) қоғамдық қоры, 2018. – 368 б.
 11. Китов Е.П., Тур С.С., Иванов С.С. Палеоантропология сакских культур Притяньшанья (VIII – первая половина II в. до н.э.). – Алматы: «Хикари», 2019 – 300с.
 12. Кәрібаев Б.Б. Қазақ хандығының құрылу тарихы. – Алматы: «Сардар» баспа үйі, 2017. – 520 б.
 13. Қазақстан тарихы (Қазақ елі). 1-2 кітап. – Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 458 б.
 14. Қазақстан тарихы (Қазақ Елі). 3 кітап. Қазақстан тоталитарлық және отаршылдық жүйеде – Алматы: Қазақ университеті, 2018. – 265 б.
 15. Б.Ф.Аяған, Х.М.Әбжанов, Д.А.Махат. Қазіргі Қазақстан тарихы. Оқулық.-Алматы; «Раритет», 2010.-448б.
 16. Қазақстан тарихы. Оқулық (Ред. бас. Қ.С. Қаражан) – Алматы, 2019. – 376 б.
 17. Мусин Ч. Қазақстан тарихы. Оқулық, – Алматы, «Норма-К», 2008, 640 бет.
 18. Кан Г.В., Шаяхметов Н.У. Қазақстан тарихы. Оқулық. – Алматы: «Алматыкітап», 2007.– 264 бет.
 19. Толеубаев, А. Т. Раннесакская шиликтинская культура: научное издание / А. Т. Толеубаев. – Алматы: ИП «Садвакасов А. К.», 2018. – 528 с.
 20. Е.А.Әбіл Қазақстан тарихы. Оқу құралы. 2022ж.
 21. Г.К.Кокебаева. Тарихты оқыту әдістемесі, оқу құралы. 2022ж.
 22. Каипбаева А.Т., Мухатова О.Х., Борбасов С. История образования в казахстане в архивных источниках (20-30 годы XX века). 2022г.
 23. Бондарцова Т.М., Гуменчук О.Н. Казахстан в древности-первой трети XVIII века. 2020г.
 24. Т.Омарбеков, Х.Б.Хабижанова, М.С.Ноғайбаева. Ежелгі Қазақстан тарихы. 2020 ж.

Қосымша әдебиеттер

1. Омаров Ф.Қ. Сақ-скиф археологиясы: хрестоматия. – Алматы: Қазақ университеті, 2021. – 342 б.

2. Сартори П., Шаблей П. Эксперименты империи: адат, шариат и производство знаний в Казахской степи. – М.: Новое литературное обозрение, 2019. – 280 с
3. Омарбеков Т.О. 1929-1931 жылдардағы халық көтерілістері: зерттеу. – Алматы: Арыс, 2018. – 480 б.
4. «Я себя совершенно не признаю виновным!»: из истории протестного движения в Казахстане 1960-1980 гг. (Сборник документов и материалов). Сост. М. Койгелдиев. – Алматы: Арыс, 2019. – 256 с.
5. Койгелдиев М. Қорғансыздың күнін кешкендер. Менің ғылымдағы өмірім. (Қазақстанның ғылыми мектептері. Әдебиеттану): Монография. – Алматы: Арыс, 2019. – 304 б.
6. Красный террор: из истории политических репрессий в Казахстане (Сборник документальных материалов политических репрессии 20 – 50 годов XX века). Сост. М.К. Койгелдиев, В.И. Полулях, Ш.Б. Тілеубаев. – Алматы: «Алаш баспасы», 2013. – 384 с.
7. Қинаятұлы З. Қазақ мемлекеті және Жошы хан. – Алматы: Елтаным, 2014. – 360 б.
8. Байпаков К.М. Средневековые города Казахстана на Великом Шелковом пути. – Алматы: Ғылым, 1998. – 216 с.
9. May T. The Mongol conquests in world history. – London, Reaktion Books: 2012. – 173 с.
10. История Казахстана в арабских источниках. Т. 1. – Алматы: Дайк-Пресс, 2005. – 711 с.
11. История Казахстана в персидских источниках. Т. IV. – Алматы: Дайк-Пресс, 2005. – 625 с.
12. Қазақстан тарихы туралы түркі деректемелері. Т. 1. – Алматы: Дайк-Пресс, 2005. – 240 б.
13. Хафизова К.Ш. Степные властители и их дипломатия в XVIII-XIX веках. – Нур-Султан: КИСИ при Президенте РК, 2019. – 480 с.
14. Эпистолярное наследие казахской правящей элиты 1675-1821 годов. Т. 1, 2. – Алматы: АБДИ Компани, 2014. – 1032 с.
15. Сартори П., Шаблей П. Эксперименты империи: адат, шариат и производство знаний в Казахской степи. – М.: Новое литературное обозрение, 2019. – 280 с
16. Жолдасбайұлы. Ежелгі және орта ғасырдағы Қазақ елінің тарихы. Оқулық. Алматы, «Кітап», 2010. – 336 б.
17. Байпақов К.М., Таймағамбетов Ж.Қ., Жұмағанбетов Т. Қазақстан археологиясы: Оқу құралы. – Алматы, 2007.
18. Қазақ тарихынан. Шежірелер, жазбалар, пікірлер, зерттеулер. – Алматы, 2004.
19. Нұрпейісов К. Алаш һәм Алашорда. – Алматы, 2000.
20. Селкебаева А.Т. Қазақстан Екінші дүниежүзілік соғыс жылдарында (1939-1945 жж). Оқу құралы. – Алматы, «Алла прима» 2019. – 123 б.
21. Селкебаева А.Т. Қазақстанды зерттеу қоғамы (1920-1936 жж). Оқу құралы. – Алматы: «Алла прима» 2019. – 143 б.
22. Г.Б. Муханова. Патриотизм. Сознание. Воспитание. 2023 г.
23. А. Ахмет. Қазақстандағы архив ісі. 2022 ж. 305 б
24. С.Ф. Мәжитов, Г.К. Көкебаева, О.Х. Мұхатова. Қазақстандағы ұлттық бірегейлікті сақтау мен нығайту ауқымындағы ұлт-азаттық қозғалыстар (монография). 2020 ж. – 410 б.

25. Сатенова М.Р., Оразов Р.Е., Жетписбай Н.Ы., Жылысбаева М.Г. Национально-освободительное движение казахского народа в конце XIX- начале XX вв. (монография). 2020 г. –С 500

Мемлекеттік емтихан сұрақтары :

1. Жас ұрпаққа тәрбие және білім берудегі Қазақстан тарихы пәнінің маңызы мен орны, мақсаты мен міндеттері
2. Тас дәуіріндегі Қазақстан
3. Қола дәуіріндегі Қазақстан
4. Қазақстан тарихы бойынша ертедегі жазбаша деректер
5. Сақтардың тайпалық одақтары: шаруашылығы, қоғамдық құрылысы және мәдениеті
6. Ғұндардың тайпалық одағы. «Ұлы қоныс аудару»
7. Үйсін және қаңлы мемлекеттері
8. Түрік, Батыс Түрік және Түргеш қағанаттары(VI-VIII ғғ.)
9. Қарлұқ, Қимақ, Оғыз мемлекеттері(VIII-XI ғғ.)
10. Оңтүстік Қазақстанды арабтардың жаулауы және ислам дінінің тарала басталуы
11. VI-XII ғғ. Қазақстанның қалалары мен қоныстары
12. VI – XII ғғ. Қазақстанның экономикасы мен мәдениеті
13. Ұлы жібек жолының Қазақстандағы желілері: оның мәдениеттер алмасуындағы орны
14. X-XII ғғ. ғылым мен мәдениет : Әл-Фараби , Ж. Баласағұн , М.Қашғари, А.Яссауи
15. Қарахан әулетінің мемлекеті:саяси тарихы, қоғамдық құрылысы, шаруашылығы
16. Қидан (Қарақытай) мемлекеті.
17. Найман, Керейт, Жалайыр ұлыстары
18. Қыпшақ хандығы: саяси тарихы, қоғамдық құрылысы, шарушылығы
19. Шыңғысханның Қазақстан мен Орта Азия жерін жаулап алуы.
20. Алтын Орда: саяси тарихы, әлеуметтік-экономикалық дамуы, мәдениеті
21. Ақ Орда және оның Қазақстан тарихында алатын орны
22. Ноғай Ордасы
23. Моғолстан мемлекеті
24. Әбілхайыр хандығы (Көшпелі өзбектер мемлекеті)
25. XIV-XV ғғ. Қазақстан экономикасы мен мәдениеті
26. Қазақ халқының қалыптасуы. «Қазақ» этнонимі
27. Қазақ жүздері: территориялары және рулық құрамы
28. Қазақ хандығының құрылуы мен нығаюы. Керей мен Жәнібек, Бұрындық хандар
29. Қазақ хандығының саяси құрылымы мен әлеуметтік құрылымы
30. XVI ғ. қазақ хандығы. Қасым, Хақназар, Тәуекел хандар
31. XVII ғ. қазақ хандығы. Есім, Жәңгір, Тәуке хандар
32. Әмір Темірдің Ақ-Орда және Моғолстан мемлекетіне жасаған жорықтары
33. XV-XVIIғғ. Қазақстан ғалымдары:Мухаммед-Хайдар Дулати, Қадырғали Жалайыри және т.б.

34. XVI – XVII ғғ. қазақтардың шаруашылығы, қоғамдық құрылысы мен мәдениеті.
35. «Жеті–Жарғы» – қазақ халқының әдет – ғұрпы заңдар жинағы
36. XVIII ғ. қазақ халқының материалдық және рухани мәдениеті
37. Қазақ жеріне Жоңғар мемлекетінің шапқыншылығы («Ақтабан шұбырынды, Алқакөл сұлама»). Қазақ елінің жоңғар басқыншылығына қарсы азаттық күресі
38. Қазақстанның Ресейге қосылуы: тарихи алғышарттары мен негізгі кезеңдері
39. XVIII ғ. Қазақстандағы патшалық Ресейдің отарлау саясаты
40. Абылай ханның қазақ хандығын нығайту жолындағы қызметі
41. С.Датұлы бастаған Кіші жүз қазақтарының ұлт – азаттық қозғалысы
42. XIX ғ. қазақ халқының материалдық және рухани мәдениеті
43. XIX ғ. бірінші жартысындағы Қазақстанның саяси және әлеуметтік жағдайы. «Сібір қырғыздары туралы жарғы », «Орынбор қырғыздары туралы жарғы »
44. Исатай Тайманұлы мен М.Өтемісұлы бастаған Бөкей Ордасындағы қазақ шаруаларының көтерілісі (1836-1838жж.)
45. Кенесары Қасымұлы бастаған ұлт-азаттық көтеріліс
46. Сыр өңірі қазақтарының Жанқожа Нұрмұханбетұлы және Есет Көтібарұлы бастаған көтерілістері
47. XIX ғ. 60 – жж. қазақ жерлерін Ресей империясының жаулап алуының аяқталуы және оның зардаптары
48. Патша үкіметінің Қазақстандағы аграрлық саясаты. XIX ғ. екінші жартысында өлкеге орыс шаруаларының қоныс аударуы
49. О.А.Игельстромның реформасы. Кіші жүзде хандық билікті жою әрекеті
50. Бөкей ордасының құрылымы: саяси құрылымы, әлеуметтік-экономикалық дамуы
51. XIX ғ. 60-90 жылдардағы Қазақстандағы әкімшілік-саяси реформалар және оның зардаптары
52. 1868-1869 жж. Орал , Торғай облыстарындағы және 1870 ж. Маңғыстаудағы қазақтар көтерілісі
53. XIX ғ. екінші жартысы мен XXғ. басындағы Қазақстандағы Ресей империясының қоныс аудару саясаты
54. XXғ. басындағы Қазақстанның әлеуметтік – экономикалық және саяси жағдайы
55. Қазақстандағы 1916 жылғы ұлт–азаттық көтеріліс
56. XX ғ. басындағы Қазақстанның мәдениеті
57. Ақпан буржуазиялық – демократиялық революциясы және патшалық жойылғаннан кейінгі Қазақстанның қоғамдық-саяси жағдайы
58. Қазақстандағы алғашқы ұлттық-саяси партиялар :«Алаш», «Үш жүз»
59. 1917ж. Қазан төңкерісі және Қазақстанда Кеңестер билігінің орнауы
60. Азамат соғысы жылдарындағы Қазақстан (1918 –1920жж.). Қазақстанда «әскери коммунизм» саясатының жүргізілу ерекшеліктері
61. Түркістан (Қоқан) және Түркістан АКСР – ның құрылуы
62. Алаш автономиясының құрылуы және қызметі
63. Қазақ АКСР – ның құрылуы және оның одақтас республикаға айналуы (ҚазКСР)

64. Жаңа экономикалық саясат және оның Қазақстанда жүргізілу ерекшеліктері
65. Қазақстандағы социалистік индустрияландыру: ерекшеліктері мен нәтижелері
66. Қазақстандағы ауыл шаруашылығын ұжымдастыру: қорытындысы мен зардаптары.Ф. Голощекиннің «Кіші Қазан» саясаты
67. 1921-1922 жж. аштық, оның себептері мен салдарлары.
68. XX ғ. 20-30жж. Қазақстандағы мәдени құрылыс
69. XX ғ. 20-30жж. Қазақстанның қоғамдық саяси жағдайы. Жаппай саяси жазалау
70. Ұлы Отан соғысы майдандарындағы қазақстандықтардың мәңгі өшпес ерліктері (1941-1945жж.)
71. Қазақстан - майдан арсеналы.Ғылым мен өнер майданға (1941-1945жж.)
72. 1946-1964жж. Қазақ КСР–ның қоғамдық-саяси және әлеуметтік-экономикалық жағдайы
73. Қазақстандағы тың және тыңайған жерлерді игеру: қорытындылары мен зардаптары
74. 1965-1985 жылдардағы Қазақ КСР-ның әлеуметтік- экономикалық және саяси дамуындағы негізгі үрдістер мен қайшылықтар
75. Қазақстан қайта құру жылдарында(1985-1991жж.)
76. Д.А.Қонаевтың қоғамдық-саяси және мемлекеттік қызметі
77. 1986 ж. Желтоқсан көтерілісі және оның тарихи маңызы
78. Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері: елтаңба, әнұран, ту
79. 1945-1991 жж. Қазақстанның мәдени өмірі
80. КСРО-ның ыдырауы: себептері мен салдары.ТМД-ның құрылуы
81. «Қазақстан Республикасының мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Конституциялық заңы (1991 ж.16 желтоқсан)
82. Қазақстандағы әлеуметтік-экономикалық реформалардың іске асырылуы (1991-2024жж.)
83. Қазақстан Республикасының қоғамдық саяси өмірі (1991-2024жж.)
84. Қазақстан Республикасындағы білім және ғылым (1991-2024жж.)
85. Қазақстан Республикасының сыртқы саясаты (1991-2024 жж.)
86. Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздері: елтаңба, әнұран, ту
87. Қазақстан Республикасының мәдени өмірі(1991-2024жж.)
88. Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі (ҚР Президенті Қ.К.Тоқаевтың 2021 жылы 1 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауы).
89. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2022 жылғы 16 наурыздағы «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру жолы» атты Қазақстан халқына Жолдауы.
90. Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың 2023 жылғы 1 қыркүйектегі «Әділетті Қазақстанның экономикалық бағдары» атты Қазақстан халқына Жолдауы.

